

GYMNASTIK och ORTOPEDI

BELYSNINGAR och MEDDELANDEN

AF

HERMAN SÄTHERBERG

M. D., K. M., Föreståndare för Gymnastiskt ortopediska
Institutet i Stockholm.

I

(aftryck ur *Hygiea*.)

1862

Pris: 1 R:dr Rmt.

22101452511

Med
K30344

GYMNASTIK OCH ORTOPEDI

BELYSNINGAR OCH MEDDELANDEN

AF

HERMAN SÄTHERBERG

M. D., K. M., Föreståndare för Gymnastiskt ortopediska
institutet i Stockholm.

I

(aftryck ur *Hygiea*.)

STOCKHOLM, 1862.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

21882219

WELLCOME INSTITUTE LIBRARY

WELLCOME INSTITUTE LIBRARY	
Coll.	welMOmec
Call	
No.	WE

I.

Institutet för svensk medikalgymnastik i Bremen, samt dess föreståndares årsberättelser.

Vår landeman, filos. d:r AXEL SIGFR. ULRICH, hvilken, efter att i Stockholm under flera år hafva sysselsatt sig med gymnastikens utöfvande, år 1856 lemnade sitt fosterland och nedsatte sig i Bremen, samt derstädes upprättade ett gymnastiskt institut, har öfver sin verksamhet såsom sjukgymnast från trycket utgifvit fyra årsberättelser. Emedan en öfversigt af dessa icke torde sakna intresse för dem, som önska känna hvad framgång vår svenska medikalgymnastik vunnit i utlandet, vill jag här i korthet meddela det väsendtligaste af berättelsernas innehåll.

Detta innehåll, hvilket icke blott omfattar en förteckning öfver patienternas antal och de sjukdomsformer, som förekommit vid Hr U:s institut, utan ock åtskilliga tankar i den gymnastiska frågan i allmänhet, föranleder mig att i första rummet uttala några allmänna reflexioner öfver ämnet.

Att Dr U. till båtнад för det samhälle han nu tillhör, fortfar att med en alltmer vidgad verksamhet egna sig åt utöfvande af medikalgymnastiken, visar, såväl att densamma lemnat honom goda resultater, såsom ock att man på den ort, der Hr U. upprättat sitt gymnastiska institut, vet att uppskatta den medicinska gymnastikens värde.

Ett varmt nit för den svenska gymnastikmetoden, grundadt på den kännedom Hr U. om densamma inhemtat i sitt fosterland, röjer sig öfverallt i hans årsberättelser; och om han, ledd af detta nit för en god sak, någon gång ifrån det vetenskapliga fältet går in på det polemiska, dervid hans penna icke döljer en sårad känsla, må man ej förundra sig deröfver; — ty den svenska medikal-

gymnastiken har i utlandet här och der rönt det ödet att blifva mycket misskänd, förnämligast af den orsak att densamma derstädes blifvit på några ställen introducerad på ett bakvändt sätt.

Ingenting är farligare för en ny lära, som har anspråk att blifva upptagen på de praktiska vetenskapernas ranglista, än att den kommer i svärmares eller quacksalvares händer; ty, ehuru väl hon på en sådan väg kan lyckas att vinna bifall af ett visst parti, så slutar hon dock med att dragas för rätta inför vetenskapens domstol. Och der nöjer man sig icke blott med att efterfråga, hvilken hon utgifver sig att vara, utan ännu mer, hvilken hon i sjelfva verket är.

Väl då, om hon, sedan den af svärmaren henne påklädda, prunkande skruden blifvit afklädd, visar sig ännu kunna bjuda aktning och vördnad!

Man måste beklaga, att den medikalgymnastik, som blifvit införd på åtskilliga ställen i Tyskland och utgifven för »den Lingska gymnastiken», är långt ifrån att vara hvad detta namn säger; och likaledes måste man beklaga, att en kurmetod, hvars grunder äro i sjelfva verket så enkla, hvars tillämpning är så vidsträckt, och hvilken redan har att sätta emot den ensidiga skeptikerns tvifvel så många oafvisliga fakta, råkat komma i misskredit, derföre att den blifvit ryckt ifrån sin rätta stråt och införd på mörka vägar, dit endast svärmaren vågar sig, och der den varsamme vetenskapsmannen icke kan förmås att träda in.

Det är ingalunda min mening att klandra bemödandet att utveckla gymnastikens teori och på vetenskapens väg förklara de gymnastiska rörelsernas verkningar; tvärtom: hvarje sådant bemödande förtjenar i och för sig sjelf sitt loford. Men man borde hafva varit mer försigtig uti det viktiga företaget, och noga betänkt sig, innan man gick att proklamera de nya satser, på hvilka man ville grunda medikalgymnastikens teori. Med öfverdrifter befrämjas icke gymnastikens framgång; icke heller vinner man vetenskapliga segrar med satser, åt hvilka läsaren måste dra på munnen.

Hos LING, såsom medikalgymnast, funnos ännu icke de förirringar, som sedermera gifvit anledning till grava anmärkningar emot skolan.

I Lings skrifter se vi inga spår till den ännu mycken tvist underkastade läran om dessa så kallade koncentriska och excentriska rörelsers specifika verkningar — på hvilken den yngre skolan velat grunda, snart sagdt, hela medikalgymnastiken; icke heller äro hvarken homöopatiens läror eller den ännu lika dunkla läran om »Odkraften», m. fl. dylika, lagda till grund för hans läkemetod.

Lyckligtvis behöfver man icke heller i sådana läror som de ofvannämnda söka förklaringarna öfver de vackra verkningar, som den Lingska gymnastikmetoden förmår att frambringa; och då allmänt erkända och antagna fysiologiska lärosatser äro tillräckliga att nöjaktigt förklara det väsendtliga af gymnastikens kurativa verkningar, så förefaller det i hög grad besynnerligt, att man tagit sin tillflykt till sådana läror, som ännu af vetenskapen icke äro godkända.

Ling var icke stor som fysiolog, fastän han uppfann en kurmetod, som hvilar på fullkomligt fysiologiska grunder; alla de vackra resultater, han med sina gymnastikrörelser åstadkom, kunde han sjelf helt visst till deras djupa orsaker icke vetenskapligen förklara.

Vår tids fysiologiska och patologiska upptäckter stodo icke honom till buds; men snillet har sin egen slagruta, med hvilken det stundom går före sin tid. Hvilken utstakar gränserna för dess ingifvelser? Hvem visade Columbus vägen till Amerika? Hvem ingaf bonden Priessnitz läran om det kalla vattnets terapeutiska verkningar? Samma makt, som visade Ling vägen på hans upptäcktsresa: det anande snillet, hvilket genom sitt eget synglas läser i naturen om dess dolda krafter. Ty det står naturen nära; det har en fin känsel för dess pulsslag, och ett skarpt öga för att tyda dess underbara bildspråk.

Men det inspirerade snillet är icke fritaget från den alla menniskor vidhäftande svagheten att kunna fela, att kunna förirra sig, att kunna förblindas af hugskott. Det guldstoff, det drager upp ur djupet, måste ofta sofras af andra, mera prosaiska naturer; och då träder frågan inom den strängt pröfvande vetenskapens territorium. De rön, som af uppfinnaren blifvit gjorda, de resultater, som af honom på empiriens väg vunnits, fordra sin vetenskapliga förklaring; men — med mörker gör man ingenting klart.

Vill man inom vetenskapen upplysa, måste man akta sig att bygga på dunkla lärosatser, och vill man öfvertyga tviflare, måste det ske, om möjligt, med tillhjälp af sanningar, dem vetenskapen redan erkänt.

Man har icke gjort Ling någon tjenst, genom att hafva sökt stödja hans lära med vacklande hypoteser, som sjelfva behöfva stöd; men hvad deraf skördats, är det, att man hos männen af det medicinska facket framkallat mistro till hela läran, och afkyllt deras håg att genom grundlig pröfning skaffa sig verklig kännedom om densamma. Deraf kan man till en del förklara tillkomsten af den reaktion, som på några ställen i Tyskland uppstått emot »die Schwedische Heilgymnastik».

Prof. MEYER i Zürich säger i sin broschyr öfver »die neuere Gymnastik»: *»Ling ist im Ganzen unschuldig an den Extravaganzen, welche die Schwedische Heilgymnastik sich hat zu Schulden kommen lassen; diese sind erst später durch seine Schüler eingeschlagen worden, unter welchen als die hervorragendsten Persönlichkeiten bezeichnet werden»* — — — —
Här nämner författaren några svenska namn, dem jag nu icke behöfver upprepa.

Detta är hårda ord mot Lings elever, och, framkastade af en man, med det anseende, som prof. Meyer i Zürich eger, borde de icke hafva fått passera utan gemäle af dem, hvilka de så öppet utmana till en förklaring. Fyra år äro nu redan förlidna, sedan Meyers ofvannämnda skrift utkom, och likväl har — mig veterligen — icke ännu ett ord blifvit publiceradt till svar härpå. Hvarföre denna ihärdiga tystnad, ifall man anser sig hafva något att svara på anklagelsen? Må man besinna, att klandret träffar icke blott de personer, hvilka af prof. M. blifvit utpekade, utan äfven det land, hvars namn den nya läran bär, så länge densamma, äfven i sin nya skrud, kallas: »die Schwedische Heilgymnastik», och så länge man i utlandet anser det svenska folket och dess läkarekår vara duperade af densamma.

Ett ihärdigt stillatigande från de angripnes sida lärer väl icke kunna annat än af antagonisterna betraktas såsom ett tecken till att man känt sig träffad af sanningen.

Oaktadt prof. M:s broschyr röjer mycken obekantskap med svenska sjukgymnastikens verkliga goda sidor,

— en okunnighet, som är oförlätlig hos en författare, hvilken uppträder med anspråk på att uttala ett afgörande omdöme öfver frågan — så innehar dock prof. M. det anseende, som vetenskapsman, att det ingalunda går an att, såsom de personer gjort, dem han i sin broschyr direkte utpekade såsom Lingska gymnastikens vanställare, sätta sig på höga hästar och tro sig kunna ignorera hvad han yttrat. Referenten kan därför icke instämma i Hr Ulrichs yttrande (sid. 12 af andra årsberättelsen), som lyder så: »*Die Gymnasten, und Jeder, der es versteht, hier von der Ursache auf die Wirkung zu schliessen, können nicht anders, als lachen und im Allgemeinen mit der Verachtung des Stillschweigens die Ausfälle dieses rasenden Rolands behandeln, welcher zur Fehde auszieht gegen die in gewissen Kreisen so verhasst gewordene Schwedische Heilgymnastik*». Nog af: ord äro af prof. Meyer uttalade inför hela Tysklands vetenskapliga publikum, hvilka ovilkorligen fordra af Lings lärjungar åtminstone ett försök till gendrifvande. Man har då äfven det bästa tillfälle att med detsamma framhålla sin lärares, — uppfinnarens af den svenska medikalgymnastiken — stora förtjenster i deras rätta dager.

Oaktadt den misstro till Lingska gymnastiken, som stundom låter sig förnimmas från utlandet, och hvilkens orsaker jag nu i korthet omnämmt, har det dock lyckats Hr Ulrich, att hos Bremens läkarekår väcka intresse för den svenska medikalgymnastiken, hvilket man ser deraf, att de patienter, som besökt Hr U:s institut, hafva gjort det på sina läkares tillstyrkan, eller med deras medgifvande. Hr U. har ock i tabellerna öfver sina patienter alltid infört namnen på deras läkare. Om jag icke miss-tager mig, lär det vara föreskrifvet såsom ett vilkor för Hr U:s rättighet till utöfvande af sjukgymnastik i Bremen, att han icke till behandling skall emottaga några andra patienter än dem, som af *läkarne* tillstyrkas genomgående af gymnastikkuren. Denna öfverenskommelse emellan Hr U. och Bremens läkarekår synes mig väl betänkt, och kan icke annat än bära goda frukter för den gymnastiska saken i nämnde stad. Emedan Hr U. icke förut egnat sig åt läkarekallet, och man således icke heller kunde förutsätta hos honom några patologiska studier, har Bremens läkarekår naturligtvis velat hafva ett öga med i de

gymnastiska behandlingarna vid Hr U:s institut, — och detta är icke något att klandra; tvärtom. Genom den närmare beröring med Bremens läkarekår, hvaruti Hr U. på detta sätt kommit att stå, och genom de upplysningar och råd, som han på denna väg kan vinna, bör han vara bäst tryggad mot alla de vådliga diagnostiska förirringar, åt hvilka de i patologien främmande gymnasterna så lätt hemfalla, som i blind sjelfförtröstan åtaga sig att behandla sjuka utan läkares ledning. All misstro mot den främmande kurmetoden lärer väl ock på sådant sätt bäst urvägenrödjäs, och intresset för gymnastiken måste hos de praktiserande läkarne mer och mer lifvas, då de genom sina egna patienter äro i tillfälle att öfvertyga sig om gymnastikkurens goda sidor.

Bland de läkare i Bremen, som isynnerhet visat sig intresserade för gymnastiken, ställer Hr U. i första rummet den numera affidne Dr GOTTFRIED WILHELM LUCE, om hvilken han yttrar följande af en varm hängifvenhet dikterade ord: »*Der Doktor der Medicin GOTTFRIED WILHELM LUCE war ein Mann, bei welchem Geist und Herz mit einander um den höchsten Preis rangen und dessen Name auf der Gedenktafel Bremens niemals erbleichen wird, und dessen schönstes Denkmal dasjenige ist, welches sein eigenes Wohlthun ihm in den Herzen des Volks erbaut hat. Arzt in der vollsten Bedeutung des Worts, wusste er mit den Errungenschaften und der Weisheit des Alters das Vorwärtsstreben der neueren Zeit zu vereinigen, stets nur ein Ziel, das allgemeine Wohl, im Auge habend. In diesem edlen Sinne wirkend, umfasste er mit besonderer Vorliebe die rationelle Gymnastik, und namentlich die Heilgymnastik.*»

I sammanhang härmed vidrör äfven författaren Hr Hauptmann H. ROTHSTEINS förtjenster om svenska gymnastikens spridande i Tyskland. De varma loford han egnar denne utmärkte gymnast äro i allo välförtjenta. Rothstein är icke allenast den förste, som i ett utförligare verk har gifvit utlandet del af den Lingska gymnastiken; han har ock genom sina outtröttliga bemödanden kommit derhän att, genom bistånd af Preussens regering, tillvägabringa upprättandet af ett institut för pedagogisk och militärisk gymnastik i öfverensstämmelse med Lings läror.

Rothstein är icke läkare; han har derföre icke heller egnat sig åt utöfvande af medikalgymnastiken, hvilken ligger utom hans fack. Men jag kan icke uraktlåta att omnämna den afdelning, som han i sin bok om Lingska gymnastiken egnat åt nyssnämnde gren af densamma; ty, fastän icke på långt när så omfattande, som ett och annat sedermera tillkommet opus öfver denna gren, är dock detta kapitel i allmänhet fritt från de äfventyrliga teorier, som man påträffar hos några författare, hvilka, sedan R:s bok utkom, hafva behandlat detta ämne. Oaktadt R. har begått några misstag, bland annat der han afhandlar kroppens missbildningar — misstag, som äfven blifvit begångna af Ling sjelf, är det referenten kärt att kunna erkänna de verkliga stora förtjenster om svenska gymnastikens spridande i utlandet, som Hr Rothstein ådagalagt.

Sedan man framdeles hunnit i Hr R:s fädernesland komma derhän, i hvad som rörer frågan om Lingska medikalgymnastiken, att icke förhastadt och efter några sednare tillkomna öfverdrifter döma öfver denna förträffliga kurmetod, utan först noga pröfva och sedan döma; skall det helt visst äfven blifva erkändt, att den Lingska rörelsemetoden för sjukas behandling vida öfvergår allt hvad man i dylikt syfte kan åstadkomma med de så kallade »Turnübungen» — dessa sistnämnde må föröfrigt, *i pedagogiskt hänseende*, ega hvilka förtjenster som helst. Jag vill här blott erinra, dels om de så kallade *halfaktiva* *), dels om de *passiva rörelserna*, utan hvilka gymnasten skulle stå rådlös vid behandlingen af den stora mängd kasus, der turnöfningarne äro bestämdt kontraindicerade.

Ingenting skulle vara lättare, än att med mångtaliga exempel visa, huru den Lingska rörelsemetoden förmår frambringa välgörande verkningar i kasus, der andra metoder icke alls äro tillämpliga. Och är icke detta nog, för att bjuda aktning åt den snillrike uppfinnaren, hvilkens minsta finger icke varit med om uppbyggandet af den »heilgymnastiska» babelstornbyggnad, mot hvilken en mängd vedersakare i Tyskland nu så ifrigt löpa till storms!

---

*) Numera af tyskarna benämnda: »Dupplicirte Bewegungen».

Ett väsendtligt vilkor för att den af Ling uppfunna medikalgymnastikmetoden skall med förtroende kunna emottagas äfven utom Sverge, är det, att den blifver framhållen, i lära som i handling, utan öfverdrifter och hugskott. Ifrån denna synpunkt skulle referenten hafva önskat, att de rader i Hr U:s 2:dra årsberättelse, sid. 40, varit borta, deruti förf. påstår, att det felas de »promoverade medicine doktorerna» matematiska och mekaniska studier, för att kunna befatta sig med gymnastik (!) Äro vi uppriktiga, så måste vi erkänna, att matematiska och mekaniska beräkningar hafva bra litet att göra med sjuka personers gymnastikbehandling. I ortopedien, der det ofta kommer i fråga att konstruera en mängd mekaniska apparater, är förhållandet något annorlunda; men icke ens der behöfvas några djupa studier, hvarken i mekanik eller matematik: — hvad som behöfves, är ett godt öga. Att vilja i strängt matematiska och mekaniska förhållanden söka hemligheten för de gymnastiska rörelsernas kurativa verkningar, är nu rent svärmeri; och på den grunden bygges ingen gymnastikläkekonst. Kunskap i anatomi, fysiologi, patologi och dietetik, samt kännedom såväl om den gymnastiska rörelsemetoden i allmänhet, som om indikationerna för rörelsernas speciela tillämpning, och dertill skicklighet att utföra dem — se der hvad som erfordras, för att kunna blifva en duglig gymnastikläkare! Matematiken och mekaniken kunna vi lugnt lemna åt arkitekten, som bygger gymnastiksalen, och, om man så vill, äfven åt snickaren, som inreder densamma.

På sid. 44 af 2:dra årsberättelsen finner man Hr U. hafva adopterat en princip, hvilken måste förekomma de flesta nog ultragymnastisk. Hr U. yrkar såsom en nödvändig sak, att den gymnast, som befattar sig med medikalgymnastik (»Heilgymnastik»), måste vara hemmastadd i alla gymnastikens grenar. Dessa grenar uppgifver förf. på ett annat ställe (sid. 7) vara följande: 1) medicinsk gymnastik; 2) pedagogisk d:o; 3) militärisk d:o; 4) estetisk d:o. Satsen är gammal, men detta hindrar den icke ifrån att vara *oriktig*. Jag hemställer till hvar och en läkare, huruvida han anser gymnastiska militäröfningar eller våra vanliga pedagogiska öfningar (för att icke tala om den så kallade »estetiska gymnastiken») vara nödvändiga eller

ens användbara vid behandlingen af sjuka! Under referentens 46-åriga verksamhet som medikalgymnast har icke en enda kasus förekommit, der sådana öfningar hafva kunnat komma i fråga vid *sjukas* behandling. Den så kallade *friskgymnastiken* lemnar icke någon ledning för kännedomen om gymnastiks användande emot sjukdomar — hvilket man dock hört påstås från den ultragymnastiska sidan*). Det är väl också derföre, som man icke plägar mottaga sjuka till behandling vid det för öfrigt efter svenskt mönster inrättade Kongl. gymnastiska centralinstitutet i Berlin. Att på en frisk person vilja utröna gymnastikrörelsers förmåga att återställa hel-
san hos en sjuk, är ungefär lika orimligt, som att vilja *pröfva* på en stark person, huruledes en svag kan blifva stark; på en fetlagd person, huruledes en mager kan blifva fet; på en välbildad människa, huruledes en missbildad kan blifva botad från sin missbildning. Att bota sjukdom, är detsamma som att återställa organismens harmoni, der den i ett eller annat hänseende är förlorad; — men der nu harmonien *icke* är förlorad, hvad har man väl att återställa?

Man har en gång under hettan af en polemik, som rörde gymnastiken, yttrat följande ord: »liksom det är omöjligt att med tillförlitlighet och noggranhet känna inre (farmaceutiska o. a.) läkemedels verkningar i sjukdomar, utan att känna deras verkan på friska organismer, så är det ock omöjligt att känna och beräkna rörelsers kurativa verkan, med tillbörlig precision, utan att känna huru de verka på den friska organismen». — Liknelsen är förfe-
lad, ty hvad man här jemför, är så olika till beskaffenhet och verkningssätt, att den alls ingenting bevisar. Må vi väl komma ihåg, att *kroppsrörelser ej äro droger*, och att i sina verkningar de sistnämnda stå i ett helt annat förhållande till organismen än de förra. Den vanliga och väsendtliga effekt, som vi pläga erfara af så kallad »friskgymnastik», består uti en ökad verksamhet i cirkulation och respiration, förhöjd värme och transpiration, känsla af trötthet (ifall gymnastiken fortsättes till en viss

---

*) Till ett sådant påstående har Hr U. visserligen icke gjort sig skyldig; men frågan fordrar, att jag här äfven anför detta.

grad) samt deraf följande behof af hvila och stärkande näringsämnen. Drifves gymnastiken öfver en viss gräns, som naturligtvis är olika för olika individer, så kan effekten äfven blifva symtomer af illabefinnande och störd harmoni, i ett eller annat hänseende. Men samma verkningar kan man ju med gymnastik framkalla äfven på *patienter* och — märk väl — detta merändels mycket lättare än på friska *). Hvad nu åter rörelsernas *efterverkningar* beträffar, så kunna dessa blifva ofantligt olika på patienter, emot på friska; och detta förhållande är ensamt tillräckligt att göra det slags gymnastik, som kallas friskgymnastik, helt och hållet olämplig för några studier öfver gymnastikrörelsers »kurativa verkan». Jag vill med ett enda exempel belysa denna fråga. En patient anlufade för någon tid tillbaka medikalgymnastik mot en ofta påkommande blodhostning. De mot underextremiterna och bäckenet riktade rörelserna hade den goda verkan på honom, att blodhostningen mer och mer sällan påkom, och slutligen alldeles upphörde. Patienten företog sig nu, tvärtemot stadgarna för medikalgymnastiken, att efter eget tycke pröfva på en kraftig bröströrelse, den han såg några andra begagna. Han kände för tillfället ingenting ondt deraf; men, hemkommen från gymnastiken, fick han ett nytt och häftigt anfall af sin blodspottning och ångrade rätt mycket, att han försökt att experimentera med gymnastiken på eget beråd. På en person med friska lungor skulle denna rörelse, som nu hos bröstpatienten framkallade blodhostning, icke hafva haft en sådan verkan.

I en mängd kroniska lidanden (hjertfel, sviter efter pleuriter, pneumonier och maginflammationer; blodspottning, adherenser, lungsot, ryggmärgslidande, lifmoderlidanden m. m.) förekomma ofta sådana sjukdomskomplikationer och kontraindikationer mot vissa gymnastikrörel-

---

*) Det som, i afseende på kroppsöfningar, är för friska personer ett lagom, det är oftast för patienter ett för mycket; men huru skall erfarenheten om hvad som är för den friske lagom kunna lända till kännedom om hvad som är lagom för den sjuke? — Det är i sanning mindre angenämt för referenten att behöfva ingå i förklaringar öfver sådana i sig sjelf klara saker, och föga lära, i alla fall, de ensidiga partimännen häraf upplysas; ty äfven solklar dag kan vara mörk för den, som envist blundar.

ser, som den pedagogiska och militära gymnasten icke har den ringaste aning om, och han kan ingenting gagna sjukgymnastiken med sina för öfrigt vackra »friskrörelser», ehuru mycket han må besitta kännedom om huru dessa rörelser *verka på en frisk organism*.

Referenten nödgas anmärka ännu en annan sats, den Hr U. på god tro lånat från vår ultragymnastiska skola. Den lyder så: »*Durch praktische Anwendung der Bewegungslehre, dieses unerschöpflichen Studiums einer lebendigen Anatomie, ist dem Heilgymnast auch Gelegenheit gegeben eine ziemlich richtige Diagnose zu stellen (!)*» (1:sta årsber. sid. 6). Man kan verkligen vara frestad att fråga, om det är på skämt eller alvar dessa ord blifvit uttalade? Nog har jag sysselsatt mig mycket med gymnastik, men hur man skall »*använda rörelseläran*» för att med densamma göra *sjukdomsdiagnoser* (i detta ords sanna bemärkelse), har jag tyvärr icke ännu kunnat fatta.

Hr Ulrich är dock så tillvida oskyldig till de orimliga påståenden, hvarom jag ofvan ordat, som han här blott har på god tro uttalat hvad han hört proklameras af den skola, ur hvilken han utgått; men det hade dock varit godt, om han besinnat, att det just är genom dylika öfverdrifter, som den nya skolan gifvit anledning till mistro ifrån läkarekårens sida och här och der fått röna en köld, hvilken måste smärta hvar och en, som haft tillfälle att lära känna den svenska medikalgymnastikens verkliga förtjenster. — Om jag finge vara nog djerf att föreslå vår gymnastiska skola ett valspråk, så skulle jag välja det välbekanta: »*detta är detta*».

Efter att i det föregående hafva sysselsatt oss med den gymnastiska frågan i allmänhet, vilja vi nu kasta en blick på det, som i Hr Ulrichs årsberättelser rörer sjukdomsbehandlingarna vid hans institut. Enligt de hvarje årsberättelse bifogade tabellerna behandlades vid institutet under det första året (från den 15 Juli 1856 till den

1 Juli 1857)	patienter	87,
under det andra året	»	89,
under det tredje året	»	100,
under det fjerde året	»	118.

De sjukdomsformer, som talrikast förekommit till behandling, hafva varit följande, dem jag, för en lättare öfversigts skull, vill uppställa i tabellform.

	Årgång				Summa.
	1:a.	2:a.	3:e.	4:e.	
Ryggradskrökningar och andra missbildningar	45	24	27	35	104
Nervlidanden	46	42	7	44	46
Lamheter och svaghetstillstånd . . .	9	9	40	48	46
Underlifslidanden	44	43	9	—	33
Bröstlidanden	8	40	43	—	34
Allmänna konstitutionslidanden	—	8	—	24	29
Oordning i blodkärlsystemet	—	—	8	40	48
Reumatismer	7	—	—	8	15
Kloros	4	—	4	5	7
Ryggmärgslidanden (spinalirritat. etc.)	—	—	—	6	6

Af denna tabell kan man få ett begrepp om, mot hvilka sjukdomar Bremens läkarekår anser gymnastiken förnämligast vara tillämplig; och när man jemför samma tabell med den öfversigt, som är meddelad i årsberättelsen för 1859 från Gymnastiskt-Ortopediska Institutet i Stockholm (se Hygiea för år 1861, N:o 5), skall man finna, att Bremerläkarnes åsigt i nämnda hänseende till det mesta öfverensstämmer med vår svenska läkarekårs.

Hvad jag dock icke kan undgå att anmärka, är det, att kloros och organiska hjertfel så litet blifvit af Hr U. med gymnastik behandlade. På ett antal af 394 patienter (summan af hela sjukpersonalen vid Hr U:s gymnastik under de omnämnda 4 åren) hafva blott förekommit 7 klorotiska patienter och 3 patienter med organiskt hjertfel. Det gifves likväl få kroniska lidanden, mot hvilka gymnastiken visat sig mer välgörande än emot kloros och hjertfel. Hvad kan då vara orsaken, till att dessa sjukdomars nummer är så låg i Hr U:s tabeller? Icke lära väl kloros och hjertfel vara i Bremen till den grad sällsynta, att man derifrån kan härleda nämnda orsak. Sannolikast är den att söka uti den omständigheten, att Bremens läkare, hvad klorosen beträffar, tilläfventyrs anse

sig hafva nog af den goda hjälp, som jernmedel mot densamma kunna lemna, och, hvad hjertfelen beträffar, att man tilläfventyrs hyser den oriktiga tanken, att gymnastik *icke* är lämplig för hjertpatienter.

Rörande *klorosen* har jag i årsberättelsen från Gymnastiskt-Ortopediska institutet för 1857 fästat uppmärksamheten vid den stora fördelen af jernmedlens samverkan med gymnastikkuren, och, hvad de organiska hjertfelen beträffar, kan jag, på grund af flerårig erfarenhet, intyga, att en passande gymnastikbehandling oftast skänker en betydlig lindring i de symtomer, som af dem framkallas. Vid ren hypertrofi hos icke fullvuxna personer har jag mången gång sett en längre fortsatt, så kallad afledande gymnastik till och med återföra hjertat till normalt skick. Att gymnastiken i hög grad förtjenar anlitas i dylika fall, lider intet det ringaste tvifvel.

Som man af ofvanstående tabell finner, hafva ryggkrökningarna och andra missbildningar utgjort högsta nummern bland de kroniska lidanden, som varit föremål för behandling vid Hr U:s gymnastiska institut (summa 404). Detta öfverensstämmer fullkomligt med förhållandet vid Gymnastiskt-Ortopediska institutet i Stockholm, samt utan tvifvel äfven vid de flesta dylika anstalter i andra länder; och det är något som i hög grad förtjenar, att man lägger märke till. Emedan kroppens missbildningar vanligtvis utgöra *högsta* nummern af de sjukdomsformer, som pläga förekomma till behandling vid dylika sjukvårdsanstalter som den här ifrågavarande, måste man betrakta dessa anstalter såsom en *egen art* ortopediska instituter — o. instituter, der hufvudsakligen blott ett enda medel, nämligen gymnastik, användes. Detta föranleder mig helt naturligen till följande fråga: när de kroppsliga missbildningarnas numerär är så hög; när desamma äro till och med af sjukgymnasterna erkända att vara ibland de mest svårbotliga lidanden, som gymnasten får att behandla; samt när tillika sanningsenligt måste erkännas, att gymnastiken blott föga förmår att korrigera en *verklig* deformitet: hvarföre kunna då ej gymnasterna — så snart de åtaga sig att behandla äfven deformiteter — komma sig till att (naturligtvis under läkarnes vederbörliga tillsyn) förena de öfriga ortopediska mojengerna med den gym-

nastiska behandlingen? De lära väl ej vilja neka, att patienternas största möjliga förbättring är eller åtminstone bör vara deras syftemål. Hvarföre då undandraga sig att använda den metod, som bevisligen leder bäst till målet? En besynnerlig förvillelse synes i denna sak hafva fattat gymnasterna, och önskvärdt är, att en djupare uppfattning af deras läkarepligt — sedan de en gång iklädt sig läkarens ansvarsfulla kall — gjorde sig tillräckligt gällande hos dem, så att de måtte kunna höja sig öfver det i detta hänseende dubbelt förkastliga inflytandet af partiandan och det blinda sjelfförtroendet. — Till Hr U:s heder länder, att *han* öppet har förklarat sig för bruket af äfven de mekaniskt-ortopediska medlen, och derigenom tagit ett steg, som högeligen förtjenar efterföljd af andra gymnaster.

Af intresse skulle det hafva varit, om Hr U. i tabellerna öfver kurresultaterna hade skilt ryggradskrökningarna från de öfriga missbildningarna. Att döma efter ett uttryck på sid. 40 i första årsberättelsen, hafva de flesta ryggradskrökningar, som förekommit vid hans institut, varit i hög grad utvecklade: »*eine furchtbare Höhe erreicht*»; och han anmärker med rätta det stora fel, som begås deruti, att man merändels först då missbildningarna uppnått denna höjd anser nödigt att söka hjälp mot dem. Om tilläfventyrs Hr U. emot dessa svåra missbildningar icke har använt annat än blott gymnastik, och således inga mekaniska medel, af patienterna begagnade till en del under iakttagande af horisontelt läge — detta hufvudvilkor för en fullständigare kur — så skulle det vara intressant för belysning af några tvistepunkter inom ortopedien, att få en fullkomligt säker uppgift om hvad resultatet gymnastiken, såsom *uteslutande* ortopediskt medel, förmått lemna i dessa ryggradskrökningar, som uppnått en betydlig grad.

Sid. 8 i 3:dje årsberättelsen yttras följande: »*Anlagen zur Schiefheit und die ersten Grade derselben werden völlig geheilt; weiter vorgeschritten, werden sie in bedeutendem Grade verbessert; und noch weiter ausgebildet, erhält man doch zum wenigsten immer einen Stillstand in der Krankheit. Die Rückgratskrümmungen sind für den Gymnasten das undankbarste Feld, aber die Gymnastik ist trotzdem das einzig sichere*

Heilmittel gegen diese Gebrechen». Gymnastikens goda verkningar mot anlag till snedhet och äfven mot första graden af densamma, torde väl af ingen kunna bestridas; och vi gifva Hr U. fullkomligt rätt i denna del af det ofvan anförda stycket. Äfven erkänna vi till en del riktigheten i det yttrandet, att man genom gymnastiken kan hos en mera utbildad snedhet åstadkomma ett hej dande i sjukdomens utveckling, — hvilket likväl ibland slår fel. Men Hr U. har här glömt tillägga det viktiga förhållandet, att, *sedan patienten upphört med gymnastikuren, snedheten vanligen plägar, efter en tids förlopp, åter tilltaga*. Detta är ett faktum, som icke kan förnekas; och det bör icke heller förbigås.

Mot den sista punkten i citatet måste jag tillåta mig några anmärkningar.

Att ryggradskrökningarna äro för gymnasten det otacksammaste fält — så snart de nämligen hunnit öfver sitt första stadium — det är nog riktigt; men hur förf det oaktadt kan benämna gymnastiken det *enda säkra* medlet mot dem, är svårt att fatta. Vore medlet säkert, så vore fältet väl icke otacksamt! Hade förf. haft tillfälle att pröfva hvad resultat man ännu i ryggradskrökningarnas *andra* stadium kan vinna genom att *före*na en ortopedisk kur med den gymnastiska, så skulle han helt visst hafva dömt annorlunda i denna sak. Med ortopedisk kur menar jag icke en blott halfmesyr med ett portativt bandage, utan en i allo konsekvent genomförd ortopedisk behandling, dels med den ortopediska sängen (i hvilken patienten ligger under vissa tider på dagen och hela natten) dels med ortopedisk gördel, eller dylikt, som hindrar ryggen att sjunka ihop, under den tid af dagen då icke gymnastik begagnas.

Förf. säger (sid. 10, 1:sta årsberättelsen): »*der Scoliose ist, nach meiner Ansicht, von allen Rückgratskrümmungen am schwersten zu helfen*». Hade detta blifvit sagdt om *Kyphosis* (efter *Spondylarthrocace*) eller den svårare formen af *Lordosis*, så skulle jag gerna hafva instämt deri; men hvad skoliosen beträffar så måste jag förklara mig vara af motsatt tanke. Skoliosen är i de flesta fall mycket lättbotlig, i dess första stadium, innan ännu verklig missbildning uppstått i ryggkotorna och deras mellanbrosk

(*cartilaginee intervertebrales*). Jag känner få sjukdomsformer, der prognosen är så god, och konstens förmåga så afgjordt säker, som i skoliosens första grad. Men likväl är ortopedens kall äfven här mången gång svårt, emedan man vanligtvis undandraget sig den fullständiga ortopediska behandlingen och blott medgifver användandet af det gymnastiska medlet, ända till dess skoliosen hunnit in i sitt andra stadium. Det är sant att mången börjande skolios kan med blott gymnastik botas; men det är ock visst, att mången skolios är, *äfven i sin begynnelse*, af den natur, att han icke kan besegras utan tillhjälp af den ortopediska sängen. Men huru ofta får icke den ortopediske läkaren stå med bundna händer och blott använda halfmesyrer, ända till dess krymplingsstadiet inträffat — då man ändtligen får upp ögonen, i afseende på den farliga fienden, och med ens gifver ortopeden *plein pouvoir* att handla, — nu fordrande att han skall göra helt enkelt *underverk*. De varningar Hr U. ställer till föräldrar och uppfostrare, att icke förbise en börjande skolios, eller försumma att anlita konstens hjälp mot densamma, medan den ännu kan botas, kunna icke nog ofta repeteras; och de faror, han framställer, af denna smygande fiendes förbiseende, då den ännu kan bekämpas, äro ingalunda öfverdrifna.

Efter ryggradskrökningarna (och öfriga missbildningar) intages i den ofvanstående tabellen första rummet af *nervlidanden*, och rummet dernäst af »*lamheter och svaghetstillstånd*».

Med afseende på de sistnämnda yttrar Hr U. några ord, dem jag här vill återgifva:

»*Einen oft vorkommenden Umstand darf ich nicht unerwähnt lassen. Zuweilen wird die Behauptung ausgesprochen, eine oder die andere Person sei zu schwach, um Gymnastik zu gebrauchen. Dies klingt ähnlich, als wenn man behaupten wollte, ein Hungriger sei zu hungrig, um zu essen, oder ein Durstiger zu durstig, um zu trinken. Niemals ist ein Patient zu schwach, um etwas für seine Kräftigung zu unternehmen; im Gegenteil, je schwächer er ist, desto nothwendiger ist ihm die heilgymnastische kur; aber die Quantität und Qualität der Bewegungen richtet sich freilich darnach und*

kann bei sehr schwachem Zustande sogar nur die allerleisesten Streichungen und Manipulationen gestatten».

Häri vill jag fullkomligt instämna, men med vilkor att vederbörligen få modifiera påståendet, att ju svagare en patient är, desto nödvändigare är för honom den gymnastiska kuren; ty sådant kan patientens tillstånd vara, att han icke på något vilkor får underkastas ens den lindrigaste gymnastikbehandling. För öfrigt är satsen fullkomligt riktig; och visst är, att mången, som icke känt den ovärderliga egenskapen hos den Lingska rörelsemetoden att ega rörelseformer, till den grad milda, att de med framgång kunna användas på ganska klena subjekter, har ansett gymnastiken kontraindicerad, vid tillfällen, der den ingalunda bort så betraktas. Allt kommer här an på en säker sjukdomsdiagnos och, från gymnastens sida, tillräcklig urskiljning om hvad som i en sådan kasus är lämpligt och lagom, både i afseende på rörelsernas qvantitet och kvalitet.

Till bekräftelse på gymnastikens användbarhet i dylika fall, anför Hr U. en kasus, der gymnastikkuren utöfvade en synnerligen god verkan på en patient, som efter en tyfusfeber var i hög grad svag, lidande af spinalirritation, förstörd matsmältning, iskyla i händer och fötter, fullkomlig sömnlöshet och bristande aptit, svåra kontrakturer (?) i den högra öfver- och underextremiteten, m. m. Sedan $4\frac{1}{2}$ års tid hade denna patient legat till sängs, nästan utan ringaste rörelseförmåga. »*Als man die Patientinn sah, glaubte man kaum, einen lebenden Menschen vor sich zu haben»*, säger författaren och fortfar: »*Das Resultat ist über alle Erwartung gut ausgefallen. Die Patientinn, welche in ihrem Bette behandelt wurde, erhielt anfangs die allerschwächsten passiven Bewegungen: gelinde Streichungen u. dgl. Nach einigen Wochen konnte ich zu den dupplicirten (»halfaktiva») Bewegungen übergehen, mit welchen ich zugleich Kaltwasserkur durch Abreibungen der Extremitäten und nasse wärmende Umschläge des Unterleibs und Rückgrats verband»*. — — —

Efter 6 månaders kur blef patienten så betydligt förbättrad, att hon kunde lemna bädden och börja gå uppe. — Då berättelsen nedskrefs, fortsattes ännu kuren, med den bästa förhoppning att patienten skulle blifva fullkomligt botad.

Denna vackra kur lemnar ett talande bevis på den Lingska gymnastikmetodens ändamålsenlighet äfven i sådana fall, der hvarje annan gymnastikbehandling vore alldeles oanvändbar; och den ådagalägger äfven nyttan af de så kallade *passiva rörelserna*, hvilkas verksamhet man hört förnekas af en och annan, som utan att ega verklig erfarenhet i saken, tilltrott sig att kunna uttala ett omdöme deröfver.

Det är glädjande att se, det Hr U., i afseende på de passiva rörelsernas goda verkan har kommit till samma lyckliga erfarenhet, som man redan många gånger vunnit vid härvarande Gymnastiskt-Ortopediska institut, och långt för detta vid det Gymnastiska Central-institutet.

I sammanhang med denna sjukhistoria torde det vara på sin plats, att återföra i minnet en kasus, som omtalas i Lings bok: »*Gymnastikens allmänna grunder*», sid. 154. Det var nämligen ett 32-årigt fruntimmer, som efter en nervfeber blifvit så försvagadt, att hon, ännu två år efter genomgången sjukdom »icke tålde den allra minsta beröring på någon enda punkt af hufvud, hals, bröst, rygg, mage, skuldror, arm eller lår, utan att qväfvas deraf. Efter lång undersökning befanns ändtligen, att hon, ifrån armbåge till fingerspetsarna och ifrån knä till tåspetsarna, kunde, utan qväfning, beröras; och sedan vi, en half månads tid, sökt att med rörelser, på det högsta, öka retbarheten i dessa delar, förminskades densamma i de förstnämnda så, att vi kunde behandla dem likasom på andra nervsjuka. Vi hade således genom en förberedande behandling satt denna sjukling i stånd till ytterligare mekanisk inverkning, enligt de allmännare grunderna för densamma».

Det kan med rätta tillvitas vår moderna läkekonst såsom ett fel, att den nästan alldeles glömt de gamlas metod att behandla sjukdomar med manipulationer. Vi veta hvilken stor rol friktionerna spelade i den gamla medicinen. HIPPOKRATES, GALENUS, CORNELIUS CELSUS, m. fl. satte dem högt och omtala dem rätt omständligt i sina skrifter. PROSPERUS ALPINUS egnar i sin skrift: »*de medicina aegyptiorum*», ett helt kapitel åt intressanta beskrifningar på de friktioner, som egyptierna använde vid sina bad.

FULLER yttrar följande tänkyärda ord i sin bok *Medicina gymnastica* (London 1741) kapitlet: »of chafing» (friktioner).

»It is very strange that this Exercise, which was in such Universal Request among the Ancients, of which they have wrote so copiously, have given us so many Rules and Distinctions for the Use of it, which they put in Practice in almost all Distempers, and without which, scarce any Man of tolerable Circumstances pass'd a Day, either in Sickness or in Health; I say, it is strange, that what was so much esteem'd by them, should be so totally neglected and slighted by us, especially when we consider that their Experience agrees so exactly with our Modern Discoveries, in the Oeconomy of Nature». etc.

Äfven nyare författare af anseende hafva egnat de gymnastiska manipulationerna en välförtjent uppmärksamhet, deribland BOUVIER, som i sin skrift: *du traitement de la chorée par la gymnastique par le Docteur BLACHE* (Paris 1855) yttrar följande ord (sid. 34) »La gymnastique proprement dite ou active ne peut évidemment trouver sa place dans ces chorées graves, où les malades ont perdu tout empire sur leurs mouvements musculaires; mais il n'en est pas de même des exercices passifs dont M. Blache vous a entretenus. Ces attitudes imprimées successivement aux articulations, et surtout les frictions générales et prolongées qui les accompagnent, ont suffi parfois pour ramener le calme au milieu de l'agitation la plus désordonnée».

Då jag år 1854 besökte *l'hôpital des enfants malades*, presenterades för mig en flicka, hvilken genom kraftiga och två gånger om dagen repeterade gymnastiska manipulationer, så kallade »massages», utförda af föreståndaren för gymnastiken derstädes (M:r LAISNÉ) hade, enligt hvad man uppgaf, blifvit botad för epilepsi.

Att döma efter de verkningar jag sett gymnastiken kunna åstadkomma i *korea*, vill jag ej anse otroligt att åtminstone lindrigare grader af epilepsi äfven kunna botas genom sådana »massages»; men behandlingen är, som M. Laisné beskref den, mycket mödosam. — Att redan de gamle hade fäst sig vid de passiva rörelsernas verksamhet mot epilepsi, finner man hos Galenus, hvilken i ett

kapitel om fallandesot, beskriver huru friktioner böra användas häremot.

Äfven med fara att trötta läsaren genom kanhända nog mycken omständlighet i denna fråga, har jag icke velat uraktlåta att fästa uppmärksamheten på betydelsen af de passiva rörelserna. Mycket vore här att tillägga; men må det nu sagda vara nog, för att visa, det de passiva rörelserna ej äro att betrakta som obetydligheter eller endast såsom hvad man kallar »socker på pillerna». Jag har sett envis *ischias* botas endast genom tryckningar på *nervus ischiadicus*; *paresis i en extremitet* häfvas genom hackningar; blodkongestjoner motverkas genom kraftiga manipulationer; oredor i matsmältningen botas genom magskakningar och strykningar, m. m. d.: och jag är förvisad om att de gymnastiska manipulationerna åter skola, såsom förr, komma till heders, när man väl hunnit rätt inse deras vidsträckta användbarhet både för gymnastiken och baden.

»*Frictio est exercitatio imbecillioribus præsertim corporibus*», är ett uttryck hos Galenus, hvilket vår tids gymnaster böra erinra sig, isynnerhet då det kommer i fråga att behandla svaga eller ålderstigna personer. — —

De resultater Hr U. har med gymnastiken vunnit vid behandlingen af åtskilliga bröstlidanden, t. ex. *tuberculosis* och deraf beroende *hæmoptysis*, hafva ytterligare bekräftat hvad vi redan hemma hos oss sedan länge erfarit, att gymnastiken i sådana lidanden är att ställa bland de allra yppersta medel. Önskvärdt vore, att en större uppmärksamhet från läkarnes sida i allmänhet fästades vid de begynnande lungtuberkuloser, och att de i rättan tid uppmanade patienterna att anlita det gymnastiska medlet, hvilket i tuberkulosens första stadium är att betrakta nästan som ett specifikum. Att försumma detta stadium och afbida tuberkulernas ramollition, innan man hänvisar patienten till gymnastiksalen, är ett fel, som sedermera aldrig kan godtgöras. —

Vid behandling af *obstructio alvi*, har Hr U. genom en mängd lyckliga kurer funnit gymnastikens, redan för längesedan hos oss i detta hänsecnde erkända, värde bekräftadt. —

Fullständigt redogör Hr U. för behandlingen af en koreapatient, hvilken af gymnastikkuren blef fullkomligt botad. Förf. säger: »Nicht allein die gewöhnlichen Symptome der wunderlichsten Bewegungen der Gesichtsmuskeln, der Arme und Beine zeigten sich, sondern sie war dabei auch psychisch krank, sonderbar in ihrem Wesen und hatte eine sehr heftige, unbeherrschbare Laune. Ferner hatte sie kalte Füße und schielte stark mit einem Auge». Sjukdomen var »i hög grad utbildad», och alla de medel, som blifvit använda mot densamma, hade visat sig overksamna. - Gymnastikkuren, som varade i tre månader, hade den goda verkan, att intet spår af de förra symtomerna mera visade sig. »Bemerkenswerth ist» — säger förf. — »dass das Schielen, wahrscheinlich von fehlerhaften Innervation des nervus oculomotorius herrührend, und welches nur ein secundaires Symptom des primären Leidens (gestörtes Nervensystem) war, verschwand, ohne dass das geringste Directe von meiner Seite dagegen geschehen wäre».

Detta påminner om en dylik kasus i min egen praktik vintern 1859—60, och hvilken aflopp så, att koreasymtomerna gåfvo vika för en 6 månaders gymnastikbehandling. Patienten var en flicka af 15 års ålder. Bland andra symtommer förekom äfven ett oupphörligt skelande, eller rättare en beständig oro i ögonen och kastande med blicken än hit, än dit. Samtidigt med den öfriga gymnastikbehandlingen, fick denna patient använda ett slags ögonmuskelgymnastik, som bestod deruti, att ett föremål hölls framför hennes ansigte och fördes långsamt i olika riktningar fram och tillbaka, under det att ögonen alltjemt så stadigt som möjligt följde föremålet. Genom denna öfning fick patienten småningom förmåga att beherrska sin blick, och liksom de öfriga koreasymtomerna försvann äfven det beständiga skelandet.

Utom de meddelanden Hr U. lemnat om de ofvan anförda och åtskilliga andra lyckliga resultater, dem han inom sin medikalgymnastiska praxis vunnit, har han i sin andra årsberättelse egnat några pagina åt reflexioner öfver läkarnes förhållande i afseende på den nya kurmetoden. Så yttrar författaren bland annat följande (2:dra årsberättelsen sid. 33):

»Die grosse Lücke muss zugegeben werden, welche sich in der gewöhnlichen Therapie für chronische Leiden zeigt und wie wenig in der Regel damit auf chemischem und chirurgischem (?) Wege erreicht ist. Man wendet jetzt Bäder und Brunnenkuren, Molken, Dousche, Elektrizität u. s. w. an, und die Wirkungen hievon sind, weil die Mittel dem Naturgemässen einen Schritt näher liegen, günstiger als die ehemals ohne solche erzielten; aber sie genügen dennoch nicht. Hier eben ist es, wo die Heilgymnastik ihr grosses Feld findet, und gewiss wird auch bald die Zeit kommen, wo überall solche Kranke zunächst ihre Hülfe bei dem Heilgymnasten suchen und nicht vorher die ganze Reihe anderer Kurmittel durchgehen und vielleicht ihr Leiden den höchsten Gipfel erreicht hat, ehe sie sich an die so wenig verstandene heilgymnastische Kurmethode wenden».

»Aber um zu wissen, für welche Krankheiten dieselbe sich eignet, muss man ihre Eigenschaften sowohl kennen, wie auch, auf welcher verschiedenen Weise Bewegung auf den Körper einwirken kann. Über diesen Punkt schwebt nun im Allgemeinen ein beklagenswerthes Dunkel, sowohl unter dem ärztlichen, wie dem nichtärztlichen Publikum. Dass das erstere fortwährend in solcher Unkenntniss mit einem so wichtigen Zweig der Medicin lebt, scheint unverzeihlich, muss aber wohl zum Theil durch ihre wahrscheinlich so sehr in Anspruch genommene Zeit erklärt werden, wodurch sie sogar verhindert sind, die über diesen Gegenstand erscheinenden Schriften zu studiren» etc. — —

Något längre ner yttrar författaren följande: (sid. 34).
 --- — »Nicht wird die Wahrheit befördert dadurch, dass man, wie es von gewissen Herren an gewissen Orten geschehen ist und noch geschieht, über unbegriffene Dinge urtheilen will, und sich mit grösstem Eifer bemüht, Kranken von Benutzung einer Kur abzurathen, welche sie in höherem oder geringerem Grade von ihrem Leiden befreien könnte».

Och ytterligare (sid. 43):

»Im Hinblick auf den Widerwillen gegen die Heilgymnastik, der in einer gekränkten Eitelkeit, in dem Harm darüber, selbst nicht helfen zu können, und es deshalb einem Anderen nicht gestatten zu wollen, mit einem Wort, in blosser Neid seinen Grund hat, wünschen wir, dass derselbe überall bald erkannt werde und das Publikum die fein geschmiedeten Intriguen durchschauen möge, die angelegt scheinen, um die

*ungern gesehene Wissenschaft zum Handwerk zu stem-
peln durch die Überlieferung derselben in die Hände der
Unkenntniss und Pfuschierein».*

Af dessa författarens yttranden kan man finna, att bland Tysklands läkare, åtminstone i den trakt, der han vistas, råder stor okunnighet om gymnastikens värde, såsom helsomedel, och icke endast likgiltighet för, utan ock misstro — ja fiendtlighet till densamma.

Detta är ett beklagansvärdt förhållande och ingalunda öfverensstämmande med det varma intresse, som vår tids läkare i allmänhet hysa för allt som rör konstens utveckling.

Äfven hos oss har den klagan försports, att läkarne alltid bemött medikalgymnastiken med likgiltighet; och ehuru detta omdöme, åtminstone med hänseende till sednare tider, tål att mycket modereras, torde dock någon grund till detsamma ej saknas. Men månne icke gymnasterna hafva att tillskrifva sig sjelfva största anledningen till den liknöjdhet hvaröfver de klaga?

Jag vet icke huruledes Greklands gymnaster bemötte en Hippokrates, en Herodicus, en Galenus, eftersom dessa utmärkta läkare så varmt omfattade gymnastiken; men troligt är, att de togo sig till vara för att med förmätet sjelfförtroende — halfbildningens vanliga följeslagare — uttala sig i förakt om läkarnes konst, derunder lofpri- sande sin egen, såsom den ensamt tillfyllestgörande mot snart sagdt alla krämpor. De undveko säkert att i för- tjusningen öfver de välgörande verkningar deras gymna- stikmetod framkallade, utbasuna kring hela världen att *de- ras* kurmetod gjorde all annan läkekonst umbärlig; ty de visste väl, att de derigenom skulle skörda endast åtlöje af de män, om hvilkas aktning de isynnerhet borde vara angelägna. Dylika öfverdrifter äro fördömliga, från hvilken- dera sidan de än må komma; och de bära vittne om myc- ken brist antingen på erfarenhet eller sanningskärlek. De- ras frukt måste alltid blifva ömsesidig kallsinnighet, och begge parterna skulle göra bättre gagn åt läkarekonsten i stort, om de, med erkännande af sina svagheter, räckte hvarandra handen till fredlig samverkan, erinrande sig det gamla ordspråket: *conjuncta valent*. —

Det behöfves icke någon siareförmåga, för att ställa medikalgymnastikes horoskop. Så framt den läkemctod med rätta kan förtjena att företrädesvis kallas naturenlig, som söker läkedom i organismens eget inre; som, i det den reglerar organernas funktioner, och höjer den allmänna tonus, understödjer naturens egen läkekraft: så är ock medikalgymnastiken en bland de naturligaste läkemctoder som kunna finnas. Den skall derföre, en gång rätt känd, triumfera öfver motståndet från egennyttiga partimänners sida; och den skall hafva till bundsförvandter alla de aktningvärda läkare, som, med förmågan att uppfatta sin tid och dess fordringar, förena den egenskapen, att vara upphöjda öfver alla enskilda fördelar, isynnerhet då det gäller något så maktpåliggande som lidande medmänniskors väl.

De strider, som hos oss blifvit förda, rörande detta ämne, hafva aldrig föranledts af oädla bevekelsegrunder från läkarnes sida; och dessas förmenta fiendskap emot en viss gymnastisk skola har ej varit annat än sanningskärlekens protest emot lyckleriet inom vetenskapen. Den svenska medikalgymnastikens olycka var, att, då den iklädde sig vetenskaplig drägt, den hade valt en kostym, som alltför mycket prunkade af en fåfänglig skenlärdoms ytliga bjäfs, hvilket gaf starka anledningar till misstankar om att derunder gömde sig blott ihålig tomhet, och att grannlåten var påklädd, för att tilldraga sig den undrande hopens blickar.

Jag hänvisar till flertalet af de skrifter, som dels i dagblad, dels i broschyrer behandlat den medikåla gymnastiken. Ingen som eger kännedom om nämnde skrifter, skall undra öfver att läkarne icke endast med kallsinnighet, utan äfven med satir bemötte en lära, som, om den ifrån början hade blifvit framställd på ett sätt, värdigt hennes enkla och djupa sanningar, skulle, i stället för åtlöje hafva skördat ett rättvist erkännande. —

Med kännedom om Hr U:s varma nit för den goda sak, hvaråt han nu egnar sina krafter, förespå vi honom, trots de vidrigheter, hvilka han icke kan undgå att möta på sin bana i ett främmande land, den slutliga seger, som hans ihärdiga sträfvanden och sanningsälskande sinne så väl förtjena.

II.

Granskning af skoliosernas etiologi.

Vår tid, så rik på frukter inom den medicinska forskningen, har icke saknat auktorer af framstående förtjenst äfven inom den del af läkarekonsten, som är egnad åt kroppens missbildningar; och ortopedien, ehuru en af de yngsta och minst utvecklade grenar af den medicinska vetenskapen, har på senare tider genom utmärkta läkares arbeten blifvit lyftad till en högre plats, än den innehade, så länge densamma nästan uteslutande låg i händerna på den i läkarekonsten obildade bandagisten. Värdefulla skrifter hafva blifvit offentliggjorda inom de viktigaste delarne af den ortopediska vetenskapen; det ortopediska instrumentförrådet har blifvit riktadt med ändamålsenliga maskiner; och såväl kirurgens knif, som gymnastens hand och elektrisörens apparat hafva med framgång lånat sig åt den unga vetenskapsgren, om hvars stora betydelse för läkarekonsten väl ingen numera hyser något tvifvel.

Ännu återstå dock inom den ortopediska vetenskapen åtskilliga frågor att belysa; och en hvar, som sysselsatt sig med behandlingen af ryggens sidokrökning (*Scolio-
liosis*) känner alltför väl hvilken stridighet som är rådande i frågan om skoliosernas rätta bildningsorsaker och behandling. Jag talar här icke om de medfödda skolioserna, eller om dem, som någon gång uppkomma i följd af en föregående akut sjukdom, eller af någon yttre inverkan, såsom ett långvarigt liggande på sjuksängen i en och samma ställning; utan om dessa under utvecklingsåldern framträdande, så kallade spontana skolioser, som i vår

tid så talrikt förekomma och, mest af alla missbildningar, befolka de ortopediska instituterna.

En del *ortopeder* hafva ansett egentliga grunden till de flesta skolioser vara att söka uti ett patiskt tillstånd i sjelfva ryggraden; en del åter hafva velat finna den uti den ensidiga inverkan, som man trott några till ryggraden närbelägna organer utöfva på densamma: men uti ett hafva de varit temligen öfverens, nämligen deruti, att betrakta musklernas rol vid skoliosernas bildning såsom föga eller intet betydande.

De *gymnaster*, som befattat sig med behandling af skolioser, hafva deremot ansett missbildningens orsak ligga uti ett abnormt tillstånd hos bälens muskler, af hvilka, enligt deras förmenande, en del skulle vara försatta i slapphetstillstånd (*relaxation*) och en annan del i ett tillstånd af sammandragning (*retraktion*).

Utom dessa finnes en mängd auktorer, hvilka helt enkelt nöjt sig med att uppräknat alla möjliga förmodade orsaker till skolios, utan att de likväl sökt leda sig till någon egentlig hufvudorsak för densamma. —

Af allt detta finner man, att en betydlig skiljaktighet i åsigt är rådande inom denna viktiga del af ortopedien, och att skoliosernas etiologi ännu är långt ifrån att vara tillfredsställande.

Lyckas man en gång komma derhän att lägga i dagen skoliosens hufvudorsaker, och att urvägenrödja dessa; har man helt visst åstadkommit något mycket viktigare, än om man med aldrig så goda uppfinningar fullkomnar sjelfva kurmetoden för den redan utvecklade missbildningen.

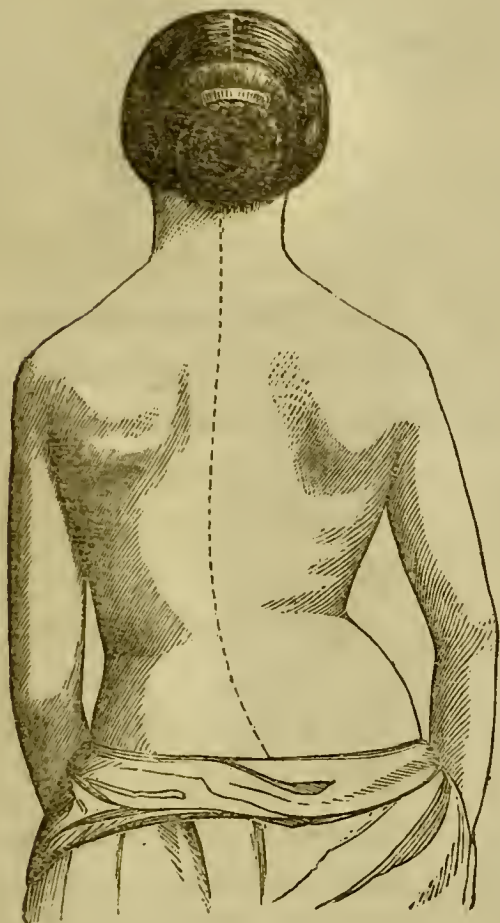
Jag hyser ingalunda den förmäthenheten, att tro mig hafva löst gåtan; men emedan den *måste* lösas, och denna uppgift säkerligen icke hörer till omöjligheterna, vill jag till den viktiga sakens befrämjande lemna några bidrag och meddela de resultater, till hvilka jag kommit, under min temligen långa praxis, såsom på en och samma gång gymnastikläkare och ortoped.

Men innan jag ingår i närmare undersökning om den etiologiska frågan, vill jag, till upplysning för de inom detta fält mindre hemmastadda, meddela en kort skildring af:

*Skoliosernas tvenne allmännaste former,
såsom de visa sig vid yttre inspektion.*

Ryggradens sidokrökningar synas mig bäst kunna indelas i tvenne hufvudgrupper *):

A. Enkel eller C-formig skolios **).

Ryggraden bildar en enkel båge, som antingen upptager både dorsal- och lumbarregionen tillsammans, eller ock blott lumbarregionen ensamt. (Stundom förefinnes en högst obetydlig motkrökning upptill eller nedtill).

Bålen visar sig böjd i samma riktning som ryggraden. Då armarna i nedhängande ställning tryckas intill höfterna, visar sig på den sidan, som motsvarar krökningens konkavitet, ett större afstånd mellan armen och

bålen, än på andra sidan (hvilket härrör, dels af sidans inböjning, dels af höftens utskjutning).

Stundom förmärkes en större fyllighet af ryggens venstra sida än af dess högra, och detta mest på det stället der krökningen är starkast. (Den är framkallad af den vridning, som ryggkotorna derstädes göra omkring sin

*) Vid denna indelning af skolioserna skiljer jag mig från flertalet af ortopedier. Den C-formiga krökningen har i allmänhet ej blifvit hedrad med namn af verklig skolios; men man har häruti tvifvelsutän begått ett misstag, hvilket jag framdeles skall visa.

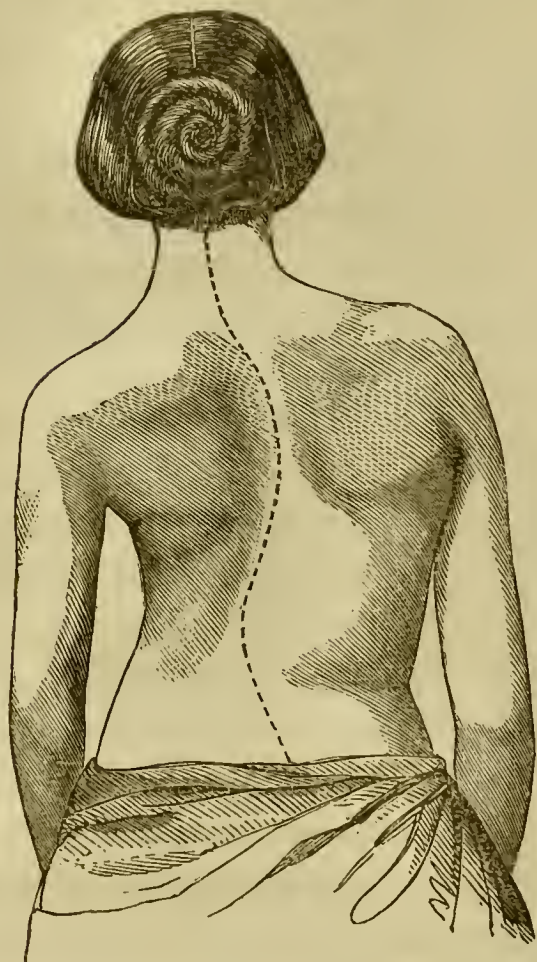
***) Jag har, vid beskrifningen af C-formig skolios, valt den venstersidiga (d. v. s. den, der konvexiteten af ryggradens krökning är riktad mot venster), emedan denna förekommer mycket talrikare än den högersidiga. Obs. Vid inspektionen är patienten stående upprätt.

vertikala axel, och förekommer merändels alltid hos långt framskridna skolioser).

Skulderbladens höjd är merändels olika; och befinnes oftast det skulderbladet, som motsvarar skoliosens konkava sida, något lägre än det andra.

Höften på den sidan, som motsvarar skoliosens konkavitet, är mer eller mindre uppstigen och utskjutande.

B. *Dubbel eller S-formig skolios* *).

Högra skulderregionen utskjutande i riktning bakåt och uppåt. Venstra skulderregionen nedtryckt och liksom tillplattad i riktning bakifrån framåt.

Ryggraden krökt i tvenne bågar, hvaraf den öfre, som upptager ett större eller mindre antal af *vertebræ dorsæ*, riktar sin konvexitet åt höger sida, och den nedre, upptagande *vertebræ lumbales* samt understundom några få af de nedre *vertebræ dorsæ*, riktar sin konvexitet mot venster.

Stundom förefinnes en merändels obetydlig tredje krökning i ryggradens öfre del.

Ryggraden vriden omkring sin axel så, att tagguts-kotten vetta mot venster i öfre bågen och mot höger i den nedre.

*) Jag har, vid beskrifningen af S-formig skolios, valt den högersidiga (d. v. s. den, der konvexiteten af ryggradens öfre båge är riktad mot höger), emedan densamma förekommer mycket talrikare än den venstersidiga.

De begge bilderna äro skurna efter fotografier. För att framställa ryggradens krökningar, har jag på den levande ryggen med tusch utprickat tagguts-kotten, iunan fotografien togs.

Dessa vridningar förekomma alltid i denna form af skolios, och äro i missbildningens högre grader ganska betydliga. De äro störst vid midten af ryggradskrökningen, och synas stå i ett bestämdt förhållande till densammas utvecklingsgrad. Emellan scapulæ märkes vridningen bäst, om man jemför den betydliga fylligheten till höger om ryggradens tagguskott med insjunkningen, som visar sig till venster om dem. Vid skoliosens nedre båge framstår vridningen nästan lik en svulst, till venster om lumbarkotornas tagguskott. Till följe af denna torsion utvisa ryggekotornas tagguskott alltid en betydligt mindre krökning af ryggraden, än som i sjelfva verket förefinnes. —

Höfternas ställning förtjenar äfven att omnämnas, ehuru densammas afvikelse ifrån det normala icke är så konstant, som de nu uppräknade fenomenerna.

I högersidig S-formig skolios synes ofta den högra höften utskjutande. (I venstersidig skolios är deremot den venstra höften utskjutande). Detta är dock i många fall mera skenbart än verkligt, och beror af den tomhet, som uppstår i högra sidans lumbartrakt, till följe af den i ryggradens nedre del befintliga böjning, hvars konkavitet är riktad åt höger.

Stundom är dock högra höften icke endast utskjutande, utan äfven uppåtskjutande, och detta är alltid händelsen i de fall, der högra benets längd något öfverskrider det venstras, eller der patienten haft för vana att mera hvila på det högra benet än på det venstra.

Utom dessa förhållanden är i skoliosens högre grader att märka följande:

Högra skulderbladet är något uppskjutet, så att dess nedre vinkel står högre än det venstras, och det har dessutom ett i flera afseenden snedt läge.

Hela *högra* sidan af bröstkorgens bakre del ända till början af nedre ryggradskrökningen är betydligt utstående, och sjelfva refbenens naturliga krökning är mycket större än vanligt.

Venstra skulderbladet står lägre än det högra, synes infallet, och har äfven ett snedt läge, så att dess bakre rand har en med den sneda ryggraden parallel riktning.

Hela *venstra* sidan af bröstkorgens bakre del, ända till början af nedre ryggradskrökningen, är betydligt platt och insjunken. Refbenen på denna sida hafva i större eller mindre grad förlorat sin normala krökning.

Vid inspektion af bröstkorgens främre del, visar sig icke någon synnerlig missbildning, utom vid skoliosens högre grader, då en betydlig framskjutning förefinnes i *venstra* brösthalfvans nedre del.

Granskning af de allmännast förekommande hypoteserna om skoliosernas orsaker.

I läran om skolioserna har man hittills gått till väga något ensidigt. Man har i noggrant genomförda skildringar framställt skoliosen sådan den befinnes i sitt fullt utbildade skick; men man har alltför litet följt densamma under dess första utvecklingsperiod och icke tillräckligt sökt att utforska hvad som föranledde dess uppkomst. Detta var dock ett fel; ty likasom de sanna karaktersdragen framstå mest obeslöjade hos barnet, så göra de det äfven hos den unga skoliosen. Det är därför, som man just hos denna har att söka bästa upplysningen om ifrågavarande missbildnings verkliga orsaker *).

Hvarföre flertalet af ortopeder så litet hafva fästat sina blickar vid skoliosens första stadium, torde icke vara svårt att förklara. I allmänhet infinna sig hjälpsökande skoliotiska patienter icke vid de ortopediska instituterna förr, än deras missbildning redan hunnit utvecklas till en betydlig grad. Orsakerna härtill äro flerahanda: dels de dryga kostnader, som vanligtvis åtfölja vården vid utlandets ortopediska instituter, dels obenägenheten hos patienternas anhöriga att skilja barnet från hemmet; dels fåfängan hos en del oförståndiga föräldrar, hvilka heldre låta sitt barn *verkligen blifva* krympling, än de vilja tillåta att det skall blifva känt (genom barnets inackordering vid en ortopedisk anstalt), att detsamma ens är på väg att blifva krympling. Flera andra orsaker skulle kunna

---

*) Märk väl, att flera af de fenomen, som åtfölja de *långt framskridna* skolioserna äro helt och hållet af sekundär natur.

läggas härtill, men det må vara nog, att hafva omnämnt de allmännaste.

Slutligen måste jag anmärka ett fel, hvilket blifvit begånget af de flesta bland dem som skrifvit öfver skoliosernas etiologi. De hafva nämligen uraktlåtit att *lägga tillbörlig vikt* på vissa förhållanden, hvilka så troget åtfölja det stora flertalet af skolioser, att man ovilkorligen måste betrakta dem, icke såsom tillfälligheter, utan såsom väsendtliga och ur missbildningens egna grundorsaker framgående egenskaper.

Det första af dessa förhållanden är:

Skoliosens art, att förekomma till den grad talrikare bland kvinnökönet, än bland mankönet, att man måste betrakta den såsom en missbildning nästan uteslutande tillhörande förstnämnde kön;

Det andra är: *att de S-formiga skolioserna högst sällan framträda före det 7:de året;*

Det tredje är: *skoliosernas art, att, i de aldra flesta fall, forma sig på ett gifvet sätt och i en gifven riktning: så, att de enkla (C-formiga skolioserna) i allmänhet vända krökningens konvexitet mot venster; och de dubbla (S-formiga) i allmänhet vända den öfre krökningens konvexitet mot höger.*

Jag skall söka visa, hvilken betydelse dessa skoliosens karaktersdrag hafva för utredningen af sjukdomens etiologi, då jag, med dem städse för ögonen, nu går att granska de olika teorier om skoliosernas bildningsorsaker, som af författarne blifvit framställda.

A. *Om ryggradens normala sidokrökning: »Scoliose physiologique», BOUVIER, (såsom förment grundorsak till skolios).*

Från tredje till åttonde eller nionde ryggkotan skall hos de flesta människor förefinnas (enligt BÜHRING, BOUVIER, SABATIER m. fl.) en lindrig normal ryggradskrökning, hvars konkavitet är riktad åt venster sida; eller åtminstone förmärkas en liten tillplattning på venster sida af ryggraden vid nämnde ställe. Man anser denna krökning eller tillplattning vara framkallad af hjertats och aortas inverkan på ryggraden, under den period af lifvet,

då bensystemet icke ännu hunnit erhålla sin normala fasthet *).

Uti denna lindriga krökning eller tillplattning har man velat se första orsaken till de flesta skolioser; och medgifvas måste, att krökningens likartade riktning med den vanliga skoliosens lätt förleder att antaga densamma såsom upphof till den sistnämnda. Skoliosen skulle då vara helt enkelt ingenting annat än en fortsatt utveckling af nyssnämnde normala krökning: d. v. s. en hopsjunkning af ryggraden i den af normalkrökningen bestämda riktningen.

Jag vill icke bestrida, att ifrågavarande sidokrökning i vissa fall möjligtvis kan något bidra till skoliosens utveckling; men att den är egentliga orsaken till nämnde missbildning, måste jag betvifla. Mina skäl skall jag anföra i följande punkter.

4. Vi veta, att det finnes hos ryggraden flera normala krökningar: halsens (med konvexitet framåt); ryggens (med konv. bakåt); ländregionens (med konv. framåt); och korsbenet (med konv. bakåt); samt dessutom den ofvan nämnda femte (med konv. till höger) hvilken likväl, enligt HYRTL**), är så obetydlig, »att den blott för ett öfvadt formsinne kan märkas».

Vi veta ock, att människans ryggrad, buren i en upprät ställning, har en naturlig fallenhet att sjunka ihop och förminska sin längd. Vi erfara ju detsamma, för hvarje gång vår muskelkraft blifvit af en eller annan orsak uttröttad; och vi se ofta hurusom svaga och bleksjuka barn, af bristande kraft i musklerna, få kullrig rygg; så ock, huru ålderstigna människor blifva kutryggiga, då deras muskelkraft med åren förminskats.

Hos alla sådana personer sker denna hopsjunkning i öfverensstämmelse med ryggradens största naturliga böjning, som är i riktning bakifrån framåt. Det är ju klart, att så *måste* ske; och ingen tvekar väl i svaret på följande fråga: när en ryggrad sjunker ihop af blott svaghet, i hvilken riktning skall den då kröka sig, antingen

---

*) Se BÜHRING: *Die seitliche Rückgrats-Verkrümmung*, samt BOUVIER: *Leçons cliniques sur les maladies chroniques de l'appareil locomoteur*.

**) Handbuch d. topogr. Anatomie pag 203.

i den, som bestämmes af de stora normala krökningarna, eller i den, som man ansett vara betingad af den der femte, knappt märkliga krökningen?

Men, torde någon invända, fastän ryggen, då den hopsjunker, icke kan undgå att till följe af den för handen varande normala stora böjningen, (hvars konvexitet är bakåt) bilda en kutrygg, så hindrar detta likväl icke, att ryggen samtidigt bildar en sidokrökning, i öfverensstämmelse med den nyss omtalade 5:te normalkrökningen, hvarigenom framstår en »*kypho-scoliosis*». Visserligen kan sådant inträffa; men visst är, såväl att de kutryggar, som framstå endast i följd af svaghet, sällan i deras tidigare stadium förete någon anmärkningsvärd sidokrökning; såsom ock att man stundom får se till och med betydliga kutryggar utan åtföljande verklig skolios.

2. Berodde skoliosens form af aortas och hjertats läge och (supponerade) inverkan på ryggraden, så borde väl proportionen emellan antalen af skoliotiska gossar och flickor icke vara till den grad olika, som den i sjelfva verket är; ty orsaken till skoliosens framträdande vore ju då lika gemensam för gossar som för flickor.

Man kan visserligen härvid invända, att gossarnes kraftigare konstitution förekommer skoliosens utveckling; men om man också vill låta detta inkast gälla hvad det kan, så gäller det likväl icke så mycket som behöfves, för att kunna förklara orsaken till att gossar så sällan äro skoliotiska. Man träffar rätt ofta gossar, som, till den grad äro behäftade med allmän svaghet och spenslighet, att de deraf äro både kut- och svankryggiga; — men de äro det oaktadt icke behäftade med någon skolios: och man träffar icke sällan flickor, som äro verkligen skoliotiska, oaktadt de både varit och fortfarande äro af en för deras kön kraftfull konstitution, ända till dess skoliosen hunnit det stadium, då den öfvar en menlig inverkan på organerna samfält; — ty då *måste* naturligtvis kroppens krafter duka under.

3. Berodde skoliosens form af aortas och hjertats läge och (supponerade) inverkan på ryggraden, så borde en vanlig S-formig *högersidig* skolios icke gerna kunna förekomma hos sådane personer, hvilkas i bröstkaviteten inneslutna organer äro till sitt läge omkastade, så att hjer-

tat ligger på höger sida. Enligt LACHAISE *) har man dock flera exempel på motsatsen.

4. Berodde skoliosens form af aortas och hjertats läge och inflytande, så borde man också, der en S-formig *venstersidig* skolios förekommer, finna hjertat, åtminstone i de flesta fall, beläget *till höger* om sternum, i stället för till venster. Detta bekräftas icke af verkligheten; och denna abnormitet i hjertats läge förekommer bevisligen mycket mera sällan än de *venstersidiga* S-formiga skolioserna.

På grund af allt detta måste jag bestrida den åsigten, att skoliosens hufvudorsak ligger uti nämnde, till sin existens icke ännu fullt konstaterade — och i alla fall högst obetydliga — krökning i ryggraden.

B. Om Rakitis (såsom förm. grundors. t. skolios).

Att antaga rakitis såsom allmän orsak till skoliosernas bildning, kan jag så mycket mindre, som flertalet af den mängd skoliotiska patienter, jag haft att behandla (och de gå nära tusentalet), ingalunda företett några symptom af ett för handen varande eller ett föregående rakitiskt lidande. Denna min erfarenhet finner jag bekräftad af andra ortopeder. GUÉRIN **) uppgifver sig hafva bland 496 rakitiska subjekter blott funnit 48, som varit behäftade med skolios, och BOUVIER yttrar sig på följande sätt om denna fråga:

»Rakitismen är en sjukdom, som tillhör den första lifsperioden, och som icke gerna utsträcker öfver de två första åren; men flertalet af skolioser utveckla sig emellan sjunde och tionde året, hos barn som icke längre äro rakitiska, eller som aldrig hafva varit det». —

Men om ock tecken till rakitis ibland skulle förefinnas hos skoliotiska patienter, så kan jag likväl ingalunda gå in på att antaga nämnde lidande såsom *allmän* orsak till s.; ty rakitismen gifver hvarken någon ledning för förklaringen af egentliga orsaken till skoliosens egendommiga bildning, ej heller hjälper den oss att förklara *den märkvärdiga lag, enligt hvilken, i de aldra flesta fall af S-formig*

*) Précis physiologique sur les courbures de la colonne vertébrale, pag. 23.

**) Mémoires sur les caractères généraux du rachitisme.

skolios, den öfre krökningens konvexitet städse måste vara vänd åt höger, och den nedre krökningens, deremot, åt venster *).

Att en konstant orsak ligger till grund för ett så konstant faktum, som det nu nämnda, lider intet tvifvel; men att denna orsak skulle finnas i någon egendomlighet i rakitismens väsen, derom talar ingenting af allt hvad vi känna om ifrågavarande sjukdom. En rakitisk ryggrad vill lätt sjunka ihop — det är sant — och den gör detsamma äfven på ett sådant sätt, att den bildar två eller flera krökningar; men om än dessa krökningar ofta skulle visa sig till form och riktning öfverensstämma med de vanliga S-formiga högersidiga skolioserna, så hafva vi att söka förklaringen öfver detta, *icke i sjelfva rakitismen, utan i samma orsak, som bestämmer formen för de högersidiga skolioserna i allmänhet.*

C. *Om Skrofulos (såsom förm. grundors. t. skolios).*

Den anmärkning jag gjort vid raktitis, att orsaken till skoliosens egendomliga form icke kan förklaras af någon rakitismens väsen tillhörande egenskap, gäller äfven om skrofulosen.

Dessutom kan man så mycket mindre antaga den skrofulösa diatesen såsom orsak till skolios, som det är det lättaste i världen, att uppvisa betydligt skrofulösa patienter, hvilka icke alls lida af skolios; men deremot betydligt skoliotiska patienter, hos hvilka alla tecken till en skrofulös diates saknas.

Än vidare: om skrofulosen vore den sannskyldiga orsaken till s., så borde väl proportionen emellan antalen af skoliotiska gossar och skoliotiska flickor icke vara så olika, som den i sjelfva verket är; ty gossar äro, som hvar och en väl vet, ingalunda fritagna från skrofler, och aldraminst till en sådan grad, som de äro fritagna från skolioser.

D. *Om Emollitio ossium (såsom förm. grundors. t. skolios).*

Om än denna sjukdomsform kan påträffas hos några skoliotiska subjekter, torde man likväl, af hvad redan blif-

*) Enligt HYRTL förhålla sig högersidiga skolioser till venstersidiga, i afseende på deras talrikhet, såsom 100 till 2.

vit yttradt, finna, att det erfordras något mera än en inom sjelfva ryggradens ben uppträdande sjukdomsprocess, för att den vanliga skoliotiska formen skall framkallas. Dessutom är jag öfvertygad om, att de flesta ortopedier hafva gjort samma erfarenhet som jag, nämligen att flertalet af skoliotiska patienter ingalunda förete några symtomer, som gifva anledning att antaga, såsom för handen varande, en emolition af ryggradens ben.

Jag hänvisar för öfrigt till de anmärkningar jag gjort vid räkitis och skrofulos.

E. *Om ansvällning af de emellan vertebrerna belägna brosken, (såsom förm. grundors. t. skolios).*

Tillvaron af en sådan ansvällning — hvilken blifvit antagen af DELPECH och andra författare — skulle visserligen i och för sig sjelf kunna anses såsom möjlig; men den som vill hos densamma söka orsaken till skoliossens uppkomst, måste äfven förklara orsaken till att mellanbrosken då alltid ansvälla blott på den ena sidan, och detta på det besynnerliga sättet, att de i dorsalregionen ansvälla på höger och i lumbarregionen på venster sida, vid de flesta fall af skolioser med dubbel krökning.

Med DRACHMANN*) vill jag heldre antaga, att broskens form här helt enkelt beror af det på den konvexa sidan förminskade och på den konkava sidan förökade trycket, som är en naturlig följd af ryggradens krökning. —

Jag har här under Litt. B. C. D. och E. anfört några patiska förhållanden, hvilka af en del auktorer antagits såsom grundorsak till vanlig skolios. Flera skulle kunna uppräknas, men jag anser detta så mycket mindre nödigt, som nämnde orsak, enligt min öfvertygelse, ingalunda är att söka i något patiskt eller på annat vis abnormt tillstånd i ryggradens ben eller brosk; hvilket jag framdeles skall söka att bevisa. Att fall kunna förekomma, der en skolios är framkallad af en verklig sjukdomsprocess i ryggraden, nekar jag icke; men de höra till undantagen och äro sällsynta.

---

*) *Om Ryggradens sidekrumning. Köpenhamn 1852.*

Under en mångårig verksamhet vid härvarande Gymnastiskt-Ortopediska Institut har jag haft godt tillfälle att öfvertyga mig, det flertalet af skoliotiska patienter icke alls lida af någon sjukdom i ryggraden; och detta bevisas väl ock bäst af det förhållande, att de skoliotiska patienterna kunna underkastas — och göra det äfven dagligen vid mitt institut — ganska kraftiga både aktiva och passiva öfningar, utan att der förekommit något exempel på att ryggraden besvärats af dessa rörelser, hvilket dock ovilkorligen skulle hafva blifvit händelsen, om ett verkligt lidande förefunnits i ryggraden, såsom förhållandet är t. ex. vid en spondylartrokace.

Spondylartrokacen — eftersom jag nu kommit att omnämna densamma — visar oss bäst hvad slags form ryggraden antager, då den sjunker ihop, till följe af ett lidande i kotorna. Den kröker sig i riktning *bakifrån framåt*; och om än dervid äfven stundom kan förmärkas en sidokrökning, så är densamma jemförelsevis obetydlig, och lyder ej den konstanta lag, som, vid fall af verklig skolios, bestämmer krökningarnas form och riktning från sida till sida.

Om flertalet af de nu uppräknade förmenta orsakerna till skolios vill jag slutligen göra följande anmärkning:

Den S-formiga skoliosen — hvilken är den allmänaste — framträder, som bekant är, högst sällan tidigare än mellan det 7:de och 10:de året. Just detta förhållande lemnar ett bevis emot antagandet, att skoliosernas grund är att söka i ryggradens ofvan omnämnda så kallade normala sidokrökning, i rakitis, skrofulos, eller andra dylika orsaker; ty emedan dessa plåga förefinnas redan under barnets spädate ålder, så borde väl den S-formiga skoliosen långt oftare, än som verkligen är händelsen, förekomma äfven *före* det 7:de året.

F. *Om muskelsammandragning och muskelslapphet:*
 »Retraktion och Relaxation» (såsom förm.
grundors. t. skolios).

Frågan huruvida man bör anse muskelretraktion och relaxation såsom orsak eller icke till skolios, har

af ortopederna varit mycket omtvistad, och är det ännu i dag.

Jar har redan nämnt, att de *gymnaster*, som befatta sig med skoliosers behandling, antaga att grunden till ifrågakörande art af missbildning bör helt och hållet sökas i muskelsystemet, och att de flesta *ortopeder* äro af motsatt tanka.

Att uppräknade de åsigtter pro et contra, som här hafva velat göra sig gällande, anser jag icke nödigt; men vill blott erinra om, att inom deras parti, som antaga ett abnormt tillstånd hos musklerna, såsom upphof till skolios, har skiljaktighet varit rådande såväl i frågan om *hvilka* muskler som skola anses föranleda skolioser, såsom ock om *verkliga beskaffenheten* af det förmenta abnormalt tillståndet hos dessa muskler.

GUÉRIN *) har sökt bevisa, att skolioserna i allmänhet äro att härleda från retraktion i en del af ryggens muskler; och NEUMANN antager ett för handen varande så väl retraktions- som relaxationstillstånd i en mängd af bälens muskler, såsom orsak till tre fjerdedelar af skolioserna **). Han uppräknar ett ofantligt antal muskler, som skola vara stadda somliga i retraktion och andra i relaxation — jag tror de gå till närmare hundratalet. Men lika mycket: 90 eller 100, så har han ändock lemnat oss i sticket vid det väsendtligaste af frågan. Ty det är ej nog med att räkna upp massor af muskelretraktioner och relaxationer (i fall de nämligen finnas): detta är blott att gå omkring frågan; han måste först och främst förklara oss det aldri underbaraste af fenomenet — förklara oss, af hvad orsak dessa sammandragningar och förslappningar äro uppkomna och — märk väl — uppkomna på detta märkvärdigt konstanta och regelmässiga sätt, som just erfordras, för att de skola kunna bilda den konstanta form, som tillhör skolioserna.

En deviation, hvilken på ett så bestämdt sätt uppträder, som skoliosen, måste ovilkorligen antagas hafva en bestämd lag för sin daning. Men hvilken skulle nu, i

---

*) *Mémoire sur l'étiologie générale des déviations latérales de l'épine par rétraction musculaire active.* Paris 1840.

***) *Die Heil-Gymnastik oder die Kunst der Leibesübungen.* Berlin 1852, pag. 391.

frågan om skoliosens härledande från musklernas retraktion och relaxation, denna lag vara? Hvad skulle kunna vara orsaken till, att *just dessa* muskler (eller muskelpartier) på *just denna* sida äro retraherade, och att *just dessa* muskler på *just denna* sida äro relaxerade i hvarje högersidig — och vice versa i hvarje venstersidig skolios? Svaret på denna fråga har hvarken GUÉRIN eller NEUMANN ens försökt att gifva: och derpå må man icke undra; ty när allt kommer omkring, existerar icke alls någon *verkelig* retraktion i de skoliotiska patienternas ryggmuskler. (Se BOUVIERS verk: *Leçons cliniques sur les maladies chroniques de l'appareil locomoteur*. Paris 1858.)

Uti DRACHMANNS afhandling om skolioserna förekomma om muskelretraktionerna några ord, dem jag vill citera, emedan de både kort och klart ådagalägga det orimliga uti nämnde teori.

DRACHMANN säger så: »betrakta vi saken något närmare, så skola vi finna att den, så enkel som den än vid första ögonkastet synes vara, dock innehåller icke få omständigheter, som gifva anledning till tvifvel om dess riktighet. Vi finna sällan eller aldrig blott en böjning, oftast två, tre och fyra. Det måste derföre finnas en omvexlande kontraktion och slapphet än på den högra och än på den venstra sidan af ryggradens muskler, och dervid flera gånger än kontraktur och än slapphet i en och samma muskel» *).

Det felaktiga uti att söka skoliosernas orsak i en abnormitet, tillhörande flertalet af hals- och ryggmuskler, anmärka ock redan SHAW och STROMEYER.

G. Om paralyti i inspirationsmusklerna (sås. förm. grundors. t. skolios).

Den sednare af de tvenne nu nämnde författarne har offentliggjort en egen teori om skoliosernas uppkomst, härledande dem från en paralyti i inspirationsmusklerna **).

Med all aktning för STROMEYERS auktoritet, måste jag dock bestrida, att han lyckats lösa frågan. Jag vill in-

*) Loc. cit. pag. 26.

***) Über Paralyse der Inspirations-Muskeln von Dr LOUIS STROMEYER. Hannover 1836.

galunda förneka riktigheten af hans speciella iakttagelser, utan vill jag, till och med, antaga att de skolioser, han beskriver, verkligen hafva uppkommit af paralyti i nämnde muskler; men jag vågar påstå, att han dermed lika litet har visat, att ofvannämnde paralyti är den sannskyldiga orsaken till *skolioserna i allmänhet*, som man, t. ex., genom anförande af några skoliosers uppkomst af pleuritis, bevisar, att sistnämnde sjukdom bör anses som skoliosernas allmännaste orsak.

Antagandet af STROMEYERS teori skulle dessutom ovilkorligen leda oss till en högst besynnerlig slutsats i afseende på paralytiernas natur i allmänhet. Vi veta nämligen, att den S-formiga skoliosen mycket sällan visar sig i den tidigare barndomsåldern, eller före (ungefär) det 7:de året; också veta vi, att densamma äfven efter nämnde ålder högst sällan förekommer bland gossar.

Antaga vi nu Stromeayers teori, så måste vi äfven antaga, att *paralyti blott högst sällan måtte kunna angripa respirationsmusklerna före (ungefär) det 7:de året*, äfvensom att densamma, till och med i en längre framskriden ålder *mycket mera sällan måtte kunna angripa respirationsmusklerna hos gossar än hos flickor*, --- eftersom dess (af STROMEYER uppgifna) egenskap att framkalla skolios röjer sig ofantligt mycket oftare hos flickor än hos gossar. Men för antagandet af en så besynnerlig natur hos paralytierna, ega vi ingalunda några skäl.

H. *Om den större utvecklingen af högra skuldrans muskler än af den venstras (sås. förm. grundors. t. skolios).*

En fransk författare, LACHAISE, yttrar sig härom på följande sätt:

»Il doit être évident pour tous les médecins qui ne se prononcent sur la cause d'un état anormal quelconque qu'en tenant compte des phénomènes physiologiques au milieu desquels il se développe, que cette courbure est dans la presque totalité des cas le résultat d'une supériorité en énergie vitale et par suite en développement physique,

que fait acquérir aux muscles de l'épaule droite l'habitude qu'on fait de très bonne heure contracter aux enfans de se servir beaucoup plus fréquemment de la main droite que de la main gauche. Dans cette circonstance, *les muscles trapèze, rhomboïde, angulaire et dentelé postérieur-supérieur, du côté droit, destinés à fixer l'omoplate pour fournir à ceux du bras droit un point d'appui fixe, surmontent l'action de leurs antagonistes, et entraînent la colonne dans la direction de la ligne horizontale, qui représente la ligne moyenne suivant laquelle se dirigent leurs efforts contractiles réunis* *)).

LACHAISE har likväl här begått ett betydligt misstag, hvilket man blott behöfver påpeka, för att betaga hans förklaring öfver skoliosens upphof all betydelse. Han har glömt att fästa sig vid ett förhållande, som väl icke var för honom obekant, nämligen det, att de S-formiga skolioserna, om icke tilläfventyrs alltid under deras första stadium, dock tvifvelsutän alltid i deras högre grader medföra en större eller mindre longitudinel vridning af ryggraden. Detta förhållande är känt af hvarje ortoped, äfvensom att denna vridning sker på sådant sätt, att vertebrernas tagguskott (*process. spinösi*) dervid alltid blifva riktade inåt ryggradskrökningens konkavitet.

Nu äro tagguskotten af de vertebrer, som bilda skoliosens öfre båge, i hvarje betydligare högersidig skolios riktade mot *venster* sida. Men huru skulle de väl kunna vara detta, om LACHAISE'S åsigt vore riktig? Tre muskler, af dem han uppräknar, och hvilkas dragning på ryggraden, enligt hans åsigt, framkallar deviationen till höger, hafva sitt fäste på nämnde tagguskott. De borde ju således draga de sistnämnda mot *höger* sida; men att de icke göra detta, visar sig bäst deraf, att i den form af skolios, hvarom här är fråga, tagguskotten alltid äro vända inåt krökningens korda. —

Utom nu uppräknade förmenta orsaker till skolios har man uppgifvit följande:

---

*) LACHAISE: l. c. sid. 24.

I. *Kikhosta, masklidande och krampanfall; utvärtes skador; en hastig utveckling af kroppens längd; medfödt anlag.*

I afseende på dessa nu uppräknade åkommor och förhållanden, såsom förmodade orsaker till skolios, får jag tillämpa samma anmärkning, som ofvan blifvit gjord, då frågan var om skrofulosen, nämligen att proportionen mellan antalen af skoliotiska gossar och skoliotiska flickor icke, i fall nämnde förhållanden vore skoliosernas sannskyldiga orsak, skulle kunna vara så olika, som den i sjelfva verket är; icke heller skulle man från synpunkten af nämnde åkommor och förhållanden kunna nöjaktigt förklara den allmänt kända egenskapen hos de aldra flesta S-formiga skolioser, att de vända konvexiteten af sin öfre krökning mot höger sida. —

Såsom ännu en förmodad orsak till skolios, har man lagt mycken vikt på:

K. *Vanan att intaga vissa sneda ställningar.*

Nämnde orsak till s. framhålles af många ortopeder såsom egande en stor betydenhet; och af laici får man nästan alltid höra densamma nämnas, då man konsulteras angående skoliotiska patienter. Här hör man anmärkas om en skoliotisk, att hon haft för vana att ligga mycket hopkrumpen om nätterna; der om en annan, att hon har en stor fallenhet att sitta snedt, sjunka ihop åt den ena sidan, draga upp den ena axeln o. s. v., det må nu vara antingen vid de tillfällen, då hon är i hvila, eller då hon anstränger sig med arbete.

Angående allt detta, och med fästadt afseende derpå att skoliosen nästan uteslutande tillhör det qvinliga könet, samt att de S-formiga skolioserna i de aldra flesta fall rikta den öfre krökningens konvexitet åt *höger*, och att de C-formiga vanligtvis rikta sin konvexitet åt *venster*, måste man ovilkorligen framkasta följande fråga:

Om skoliosen skulle kunna anses vara framkallad af den omnämnda vanan att intaga vissa sneda ställningar; hvarifrån manne man då har att härleda det besynnerliga förhållandet, att:

1:o alla dessa patienter, liksom enligt öfverenskommelse, just pläгат intaga nämnde ställningar på ett och samma sätt, — hvilket de naturligtvis måste hafva gjort, eftersom de äro sneda på ett och samma sätt —?

2:o att det stora flertalet af dessa patienter tillhöra qvinnökönet?

Svaret härpå bör väl sökas uti något förhållande af mera allmän natur, hvilket skulle öfva sitt inflytande på mängden af qvinliga individer, t. ex. ett mod, eller en hos flertalet af qvinnor förekommande ensidighet i utveckling, anlag eller fallenhet.

Hvad nu den sneda liggningen först och främst beträffar, så veta vi ju alla, att det icke finnes något mod, som föreskrifver att barn skola ligga snedt, och detta aldräminst uti en gifven, ofta repeterad, ställning. Återstår således blott att förklara orsaken vara beroende på något eget anlag. Man skulle kanhända då vilja söka den uti det förhållandet, att flertalet af menniskor, när de sofva, helst pläga ligga på högra sidan, till undvikande af att hjertat må besväras af tryckning. Godt! Men förklara då hvarföre icke äfven gossar lika ofta som flickor blifva sneda. Eller männe det skulle vara blott flickorna, som företrädesvis pläga ligga på högra sidan? Ett sådant påstående lärer väl ingen vilja drifva.

Men kanske vill man påstå, att ett dylikt snedt läge icke förmår att framkalla snedhet hos gossar, emedan dessa äro af en stärkare konstitution.

Jag vill till svar på denna invändning blott erinra om hvad jag redan ofvan anmärkt, och hvad alla ortopedier känna: att man kan framvisa mångt exempel på gossar, som äro så svaga, att deras rygg sjunkit ihop till en »kutrygg», men hvilka, det oaktadt, icke äro behäftade med skolios; och att man, utan att mycket behöfva söka, kan finna exempel på flickor, som, ehuru af ett temligen kraftigt system, likväl befinnas behäftade med betydlig skolios.

Att exempel kunna förekomma på ryggradskrökning, som bevisligen är framkallad af ett länge fortsatt snedt läge, vill jag dock så mycket mindre bestrida, som jag ur min egen praktik har att framvisa ett och annat sådant; men man måste betrakta dylika exempel såsom undantag, icke

som regel; emedan de härröra af speciella, mera sällan förekommande orsaker. —

Hvad den sittande sneda ställningen beträffar, tror jag visserligen, att en sådan, då den ofta på ett och samma sätt repeteras och länge fortsättes, kan framkalla en permanent krökning af ryggraden, med åtföljande missbildning af broskskifvor och kotor m. m.; men det fattas dock ännu tillräckligt med positiva bevis, för att man skall kunna antaga såsom *egentliga* orsaken till skoliosen den ovana en mängd barn hafva, att under deras studier och arbeten sitta snedt och i en hopsjunknen ställning.

Vore hufvudorsaken till skolios i allmänhet att söka i nämnde sneda ställningar, så borde väl ock skolioser vara mera allmänna äfven bland gossar, än de i sjelfva verket äro; detta åtminstone bland spensliga, bleksjuka, muskelsvaga gossar, — emedan de under sina arbeten och studier icke stort mindre än flickor intaga sneda ställningar. —

Af sneda ställningar återstår nu blott att tala om den stående.

Hvad denna beträffar, är det ingalunda min mening, att förklara den såsom intet betydande för bildningen af en del skolioser.

Jag vill blott nu anmärka, att de ortopeder, som uppgifvit densamma såsom en orsak till skolios, i allmänhet icke fästat nog uppmärksamhet vid egentliga anledningen till ifrågavarande ställning, ej heller synas de hafva gjort tillbörligt afseende på de inverknings, som nyssnämnde ställning alltid måste utöfva på ryggradens form. Men emedan jag i en följande artikel ämnar att omständligare vidröra detta moment för skoliosernas bildning, uppskjuter jag till dess att framlägga mina åsikter i frågan.

Jag har nu uppräknat de allmännast af ortopederna antagna eller förmodade orsakerna till skolios, och visat att den olikhet i meningar, som råder emellan författarne i denna fråga, påkallar ännu ytterligare undersökningar i ämnet.

Att denna min åsigt delas af många ortopeder, derom är jag öfvertygad; men få — om ens någon — hafva

väl så öppet uttalat sig i frågan, som Dr DRACHMANN, hvilkens ord jag här vill anföra*):

»Genomgå vi något närmare de anförda orsakerna, så skola vi finna, att icke en enda af dem allesammans kan betraktas som absolut, såsom den der i hvarje förekommande fall skulle hafva mäktat frambringa den nämnda verkan; tvärtom torde det vara få eller inga barn, som icke hafva erfarit inflytelsen af en eller flera, eller af alla de anförda orsakerna tillsammans, detta utan att dock någon verkan deraf trädte i dagen. Men hvad som bör göra oss än varsammare i vårt afgörande, är den af DELPECH anförda, och sedermera mångfaldiga gånger repeterade erfarenheten, att hvad som för den ytliga iakttagelsen och iakttagaren har fått gälla såsom orsak, icke är orsak, utan verkan. Ty i många, för att icke säga de flesta, af de fall der barnet intager en fortfarande felaktig kroppställning, har »en dålig hållning», »elaka vanor», der har detta befunnits vara beroende icke af ett godtyckligt fel hos barnet, som efter behag skulle kunna rättas, utan af en tvingande nödvändighet, härrörande af en alltredan långt framskriden missbildning. Jag tror mig derföre icke säga för mycket, då jag nekar att någon af de anförda orsakerna med skäl bär detta namn; disponerande och tillfälliga orsaksmomenter kunna de utan tvifvel vid flera fall vara, men icke mera». —

Frågan om de medfödda skolioserna, eller om dem som äro förvärfvade af sjukdom i den ena lungan, har jag här alldeles utelemnat; emedan dessa skolioser mera sällan förekomma, och dessutom icke lemna några materialier för utredandet af frågan om skoliosernas bildning i allmänhet.

---

*) Loc. cit. pag. 36.

Årsberättelse från Gymnastiskt-Ortopediska Institutet
 för år 1858,

af

Dr HERMAN SÄTHERBERG.

(Aftryck utur *Hygiea*)

Gymnastiskt-Ortopediska Institutet har under loppet
 år 1858 sålunda uppfyllt sina åligganden:

För kroniska sjukdomar eller för kroppsliga miss-
 bildningar hafva behandlats följande patienter:

dels qvarvarande sedan föregående året, dels under
 detta år inskrifne:

af mankön 135.

» qvinkön 198.

Häraf hafva blifvit behandlade

å statens bekostnad . . . . . af mankön 5.

» qvinkön 41. 46.

å bekostnad af institutets fattigfond:

af mankön 2.

» qvinkön 12. 14.

De öfriga, dels betalande på månad eller qvar-
 al, dels gratister . . . . . af mankön 128.

» qvinkön 145.

Summa 333.

Dessa patienter hafva behandlats för följande sjuk-
 domar eller sjukdomssymtomer:

Orticollis . . . . . af mankön 1.

» qvinkön 1. 2.

Transport 2.

Skolioser

1. <i>Dubbel ryggradskrökning</i> (stundom med ytterligare en eller två kompensande smärre krökningar)		
a) med den öfre krökningens konvexitet till <i>höger</i> (vanligaste formen)	af mankön 4. qvinkön 41.	42.
b) med den öfre krökningens konvexitet till <i>venster</i>	qvinkön 3.	3.
2. <i>Enkel ryggradskrökning</i> (upptagande antingen största delen af ryggraden, eller blott nedre delen deraf)		
a) till <i>höger</i>	qvinkön 5.	5.
b) till <i>venster</i> (vanligaste formen)	mankön 4 qvinkön 18.	22.
Kutrygg (af svaghet och spenslig växt)	mankön 3. qvinkön 3.	6.
Puckel (efter Spondylarthrocace)	mankön 4. qvinkön 2.	3.
Svankrygg	qvinkön 4.	4.
Missbildning af bröstkorgen	mankön 2. qvinkön 4.	6.
Anchylos i armbågsleden	qvinkön 4.	4.
» i knäleden	qvinkön 4.	4.
Contractur i knäleden	mankön 4.	4.
Nedhängande skulderblad på ena sidan (af muskelsvaghet)	mankön 4. qvinkön 4.	2.
Uppdragen skuldra (af muskelkontraktur)	qvinkön 4.	4.
Svaghet i venstra sidan och motsvarande extremitet	mankön 4. qvinkön 4.	2.
		<hr/> Transport 98.

Transport 98.

Svaghet och atrofi af högra under- extremiteten . . . . . af	mankön 4.	
	qvinkön 4.	5.
	<hr/>	
Svaghet och atrofi af venstra under- extremiteten	mankön 2	
	qvinkön 2.	4.
	<hr/>	
Lamhet i flera muskler (efter apoplexi)	mankön 4	
	qvinkön 2.	3.
	<hr/>	
Krökta tibiæ	mankön 2.	
	qvinkön 3.	5.
	<hr/>	
Klumpfot: pes valgus	qvinkön 2.	2.
	<hr/>	
pes varus	mankön 2	
	qvinkön 1.	3.
	<hr/>	
Blod-kongestion till hjernan	mankön 6	6.
	<hr/>	
Organiskt hjertfel	mankön 13.	
	qvinkön 5.	18.
	<hr/>	
Amenorrhoea	qvinkön 2	2.
	<hr/>	
Lungsot i olika grader	mankön 13.	
	qvinkön 5.	18.
	<hr/>	
Svagt bröst och anlag för lunglidande (utan tydliga tecken till tuberkler)	mankön 5.	5.
	<hr/>	
Kronisk lungkatarr	mankön 4.	
	qvinkön 4.	2.
	<hr/>	
Lung-emfysem	mankön 4.	4.
	<hr/>	
Asthma nervosum	mankön 4.	4.
	<hr/>	
Blodspottning	mankön 4.	
	qvinkön 4.	2.
	<hr/>	
Nervös hufvudvärk	mankön 4.	
	qvinkön 2.	3.
	<hr/>	
Nervös hjertklappning i betydlig grad	mankön 4.	4.
	<hr/>	
Spinallidande	mankön 12.	
	qvinkön 11.	23.
	<hr/>	
	Transport 202.	

		Transport	202.
Chorea	af mankön	4.	
	qvinkön	2.	3.
Cardialgi	mankön	2.	
	qvinkön	2.	4.
Sömdlöshet i betydlig grad	mankön	4.	
	qvinkön	4.	2.
Aphonia nervosa	qvinkön	4.	4.
Hypokondri	mankön	2.	2.
Lefverlidande	mankön	4.	4.
Oordning i matsmältnings-organernas funktioner	mankön	11.	
	qvinkön	9.	20.
Bleksot	mankön	6.	
	qvinkön	19.	25.
Gikt	qvinkön	4.	4.
Rheumatisk värk	mankön	2.	
	qvinkön	2.	4.
Skroffer	mankön	2.	
	qvinkön	2.	4.
Adiposis	mankön	4.	4.
Convalescens efter lunginflammation	mankön	3.	
	qvinkön	4.	4.
» » pleuritis	mankön	4.	
	qvinkön	4.	2.
» » bronchitis	mankön	4.	4.
» » nervfeber	mankön	4.	4.
» » frossa	mankön	2.	2.
Härtill komma de, som utan att hafva företett någon bestämd sjukdomsform, anlitat gym- nastiken för större eller mindre grad af svag- het i muskel- och nervsystemet	mankön	20.	
	qvinkön	33.	53.

Summa 333.

Då man kastar ögat på föregående tabell, visar det sig att ryggradens sidokrökning (*scoliosis*) varit den sjukdomsform, som talrikast förekommit till behandling vid detta institut. Samma förhållande har ock egt rum alla de föregående åren. Antalet af skolioser, som under förra året uppgick till 75, hafva under detta år uppgått till ungefärligen samma summa, eller 72. Under begge åren har — i likhet med hvad som äfven före denna tid pläгат vara fallet — den dubbla ryggradskrökningen med konvexiteten till höger upptill och till venster nedtill varit den mest förekommande formen. Det är ock denna form af ryggradskrökning (samt den mera sällan förekommande skoliosen med öfra krökningens konvexitet till venster), som förnämligast varit ett ämne för ortopedernas vetenskapliga stridigheter, både i afseende på etiologien och behandlingssätten. Att i en årsredogörelse utveckla den teori som vid härvarande gymnastiskt-ortopediska institutet gjort sig gällande i denna fråga, medgifver icke utrymme; men må det blott få nämnas, att de talrika kasus, som under året förekommit, hafva erbjudit flera värdefulla bidrag till stadgande af den åsigt om skoliosernas bildning, som bestämt den kurmetod, hvilken af mig i de svårare graderna af skolioser följes. Denna metod, utgörande en sammansättning af gymnastisk och mekanisk behandling, har, som jag ock i förra årsberättelsen anmärkt, visat sig mycket mer verksam än den, der endera gymnastik eller portativa mekaniska medel ensamt blifvit använda.

Några kasus såväl från detta år, som de nästföregående, får jag här anföra, med bifogande af upplysande ritningar.

Fig. N:o 1. En flicka på 16:de året med dubbel ryggradskrökning, tillhörande den grupp som i föregående tabell anföres under rubriken 1. a.

Denna snedhet var redan gammal, då patienten emottogs till behandling, så att icke någon *fullständig* förbättring ens kunde sättas i fråga. Krökningarna voro betydliga *). Ryggraden hade redan vridit sig omkring sin axel

---

*) För att bättre kunna uppfatta snedhetens grad, är ryggradens krökning utmärkt genom en linea, som utvisar ändarne af

(*upptill*: från venster till höger; *nedtill*: från höger till venster). Venstra sidan mycket hopfallen; reftbenen missbildade. Venstra axeln var, till följd af krökningen, betydligt nedsjunken; den högra deremot uppdragen. Högra skulderbladet uppstiget och intagande en oblique riktning. Benens längd lika. Högra höften något utskjutande. Högra armen och högra benet starkare, än de venstra. Hullet i hög grad magert. Hyn vittnande om osund blodberedning. Krafterna klena. Någon anledning att misstänka ett lidande i ryggkotorna förefanns likväl icke.

Fig. A. utvisar ryggens utseende vid kurens början; *fig. B.* samma rygg efter nio månaders behandling med gymnastiska och mekaniska medel (ortopedisk säng m. m.) i förening.

Vid utskrifningen var icke allenast snedheten korrigerad till den grad *fig. B.* utvisar, utan äfven allmänna helsotillståndet i hög grad förbättradt och hullet förökadt.

N:o 2. En flicka 15 år gammal. Denna snedhet tillhör samma grupp som föregående. Utom den betydliga snedheten i ryggen, var äfven högra höften mycket högre än den venstra. Högra benet visade sig, vid noggrann mätning, längre än det venstra, och var äfven starkare än detta. Högra armen starkare än den andra. Patienten var vid godt helsotillstånd, utrustad med särdeles goda kroppskrafter, och var mer grofflagd än spenslig. Det allmänna helsotillståndet kunde således icke anses hafva någon del i snedhetens uppkomst, och icke förefanns ringaste anledning att anse ryggkotorna i sjukt tillstånd. Snedheten tilltog hastigt från månad till månad, ända till dess den ortopediska kuren med ens satte en gräns för densamma. Patienten sade sig förut hafva begagnat gymnastik, utan att detta likväl förmått uppehålla snedhetens utveckling.

Efter en månads förberedande gymnastik vid ortopediska institutet, der patienten inskrefs den 24 November

---

rygggradens tagguskott (proc. spinosi; likväl måste anmärkas, att, till följd af rygggradens longitudinella vridning, sidokrökningen alltid är i verkligheten betydligt större, än denna linea utvisar, alldenstund tagguskottet alltid äro riktade *inåt* krökningens konkavitet.

1857, lät jag henne öfvergå till fullständig ortopedisk behandling; och efter sex månader var det resultat vunnet, som fig. B. utvisar.

N:o 3. En qvinna af 25 års ålder, med en snedhet tillhörande samma grupp som föregående. Här äro 3 krökningar af ryggraden: en med konvexiteten till höger, upptagande ryggkotorna; en med konvexiteten till venster, upptagande ländkotorna; och slutligen en kompenserande krökning, med konvexiteten till venster, upptagande de öfre rygg- och de nedre halskotorna. Skolio-sen utvisar den olikhet med höger-skolioser i allmänhet, att högra skuldran står lägre än den venstra. Benens längd var lika, men högra höften något utskjutande. Högra benet var starkare än det venstra; högra armen likaledes, men de muskler, som lyfta högra skulderbladet, voro svaga. Allmänna helsotillståndet i allo godt, hullet godt, hyn vittnade om helsa, och krafterna voro goda. Icke den ringaste anledning förefanns att misstänka någon sjukdom i ryggkotorna.

Efter fjorton dagars förberedande gymnastisk behandling började patienten genomgå fullständig ortopedisk kur (ortopedisk säng och portativt ryggbandage i förening med gymnastik), hvilket hade den snabba verkan, att hon efter sex månader kunde utskrifvas, förbättrad till den grad som fig. B. utvisar. En längre fortsatt kur skulle ofelbart hafva komplett korrigerat den ringa snedhet, som ännu kvarstod:

N:o 4. En flicka på 15:de året, inskrefs den 25 November sistlidet år (1858), och är ännu under behandling. Hon hade förut i två repriser begagnat gymnastik för snedheten, men utan någon synnerlig förbättring, hvilket föranlät henne att nu anlita ortopedien.

Denna snedhet är redan flerårig, tillhör den grupp som i tabellen anföres under rubriken 1. b., och är för öfrigt af samma form, ehuru i fullkomligt motsatt riktning, som fig. N:o 2. Någon olikhet i benens längd förefanns dock icke här; men patienten var starkare i det venstra benet än i det högra, och plögade också mest stödja sig på detsamma: — hvaraf kan förklaras den uppskjutning af venstra höften, som figuren utvisar. Ej ringaste anledning att antaga ett sjukt tillstånd i ryggkotorna. Men

patienten led af värk i den utskjutande sidan. Sömn och aptit mindre goda.

Så snart den ortopediska sängen börjat begagnas (den 10 Januari 1859) upphörde värken i sidan, och en märklig förbättring i snedheten inträdde redan under första månaden. Patienten blef äfven samtidigt fri från den hufvudvärk, som dittills ofta besvärat henne, och hennes krafter att utföra de dagliga gymnastiska öfningarna ökades märkbart. (Ett bevis bland andra på den ortopediska metodens goda inflytande på allmänna helsotillståndet).

Efter tvenne månaders behandling var skoliosen redan till mer än hälften korrigerad, och den befinnes nu, efter ytterligare trenne månader, i det skick som fig. *B.* utvisar. Att den obetydliga och för ett ovandt öga knappt märkbara krökning, som numera qvarstår, skall under kurens fortsättning alldeles försvinna, derom hyser jag icke något tvifvel.

N:o 5. En flicka på 15:de året.

Denna skolios tillhör rubriken 2. *a.* på tabellen.

Snedheten var redan gammal, då patienten anmäldes vid institutet, och, ehuru utgörande en enkel krökning af ryggraden (förnämligast framkallad af olikhet i benens längd och styrka, samt öfvervägande styrka i högra armen), hade den dock redan utvecklats till den grad, att venstra sidan var betydligt hopsjunken och dess skuldra äfven nedfallen i förhållande derefter, samt att ryggraden hade bildat en longitudinel vridning så, att högra sidan visade sig mycket fylligare än den venstra. Ryggens svårböjlighet och den betydliga hopsjunkningen af venstra sidan gaf ej anledning att hoppas någon hastig kur. Allmänna helsotillståndet godt, och ingen misstanke på någon sjukdom i ryggkotorna. Patientens behandling börjades i första dagarna af Juli månad 1858; och efter tvenne månader hade redan betydlig förbättring inträdt. Behandlingen fortsattes ännu.

Fig. *B.* utvisar ryggens utseende för närvarande (i Mars månad 1859). Det är all anledning att förmoda det en längre fortsatt kur skall nästan fullkomligt utplåna snedheten.

N:o 6. En flicka af 13 års ålder.

Skoliosen tillhör rubriken 2. b. på tabellen, och skiljer sig från den föregående förnämligast genom ryggradens böjning åt motsatt sida. Venstra sidans arm och ben svagare än högra sidans; venstra benet äfven något kortare än det andra. Krafterna i allmänhet klena.

Snedheten hade vid patientens inskrifning blott förmärkts sedan $\frac{3}{4}$:dels år, och ryggen visade ännu betydlig böjlighet; icke heller var sidan till den grad hopfallen som på föregående patient. Prognosen således god.

Fig. B. utvisar resultatet af ett halft års kur.

N:o 7. En flicka på 16:de året.

Skoliosen tillhör rubriken 2. b. Snedheten, som var flera år gammal, omfattade ländkotorna och de nedre ryggkotorna, hvarest den vanliga vridningen af ryggraden redan befanns mycket utvecklade. Ryggens krökning var så betydlig, att venstra sidan slöt sig tätt intill armen, då densamma hängde lodrätt ned. Högra höften var mycket uppskjuten, och i öfre delen af ryggraden hade börjat bilda sig en vridning från venster till höger, samt någon, likväl obetydlig, krökning med konvexiteten till höger. Högra benet befanns vid noggran mätning inemot en tum längre än det andra samt starkare. Denna olikhet i benens längd och styrka var utan tvifvel orsaken till snedheten. Allmänna helsotillståndet någorlunda godt, men patienten var till växten spenslig och lång, samt af ett svagt muskelsystem. Någon höftsjuka hade hon icke haft.

Efter nio månaders ortopedisk kur utskrefs hon så förbättrad som fig. B. utvisar.

N:o 8. En flicka af 7 års ålder.

Denna kasus är här bifogad såsom ett prof på betydlig olikhet af skuldrorna, utan att någon egentlig skolios förefinnes. Sådana fall äro icke sällsynta, och bero merändels på skuldermuskelnerna. I förevarande kasus var högra skulderbladet betydligt nedhängande, till följd af slapphet i de muskler som lyfta skuldran. I den andra skuldrans lyftmuskler förefanns åter ett motsatt förhållande, nemligen en sammandragning.

Patienten hade, före inskrifningen vid institutet, begagnat gymnastik, men utan någon verkan. Hon återställdes nu inom tre veckor medelst elektricitet (enligt

Duchennes metod) och under samtidigt begagnande af gymnastiken såsom ett allmänt stärkande medel. Fig. B. visar ryggens utseende vid tredje veckans slut.

Hvad allmänna helsotillståndet hos dessa slags patienter beträffar, har det utan undantag genom behandlingen vunnit en betydlig förbättring, der detsamma förut var mindre godt; och de som ej förededde något allmänt lidande, utan kunde betraktas såsom vid normal helsa, oaktadt de voro behäftade med snedhet, befunnos dock efter genomgången ortopedisk behandling äga mycket bättre krafter, än före kuren.

Såsom allmän regel kan antagas, att i samma mån snedheten tilltager, i samma mån försämras ock allmänna helsotillståndet, hvilket är en naturlig följd af den hopklämning, vridning och förskjutning, som de inre ädla organerna, såsom hjertat, lungorna, lefvern och de stora åderstammarna, erfara af snedheten. Obduktioner på skoliotiska patienter hafva ock visat, att dessa inre oredor kunna uppnå en grad, som är förskräcklig att betrakta. I det af Dr *Bouvier* utgifna verket öfver ortopedien — *Leçons cliniques sur les maladies chroniques de l'appareil locomoteur etc. Paris 1858* — finnas flera figurer som framställa de inre delarnas dislokation och missbildning hos skoliotiska patienter. Man finner der figurer, som visa huru *aorta descendens* slagit sig i mer eller mindre djupa veck på den punkt som motsvarar ryggradens största krökning. Huru en sådan förträngning af kroppens största pulsåder måste inverka störande på hela blodcirkulationen, säger sig sjelft.

Endast okunnighet om alla de inre missbildningar, som åtfölja högre graderna af skoliosen, kan förklara den bekymmerslöshet, som föräldrar och uppfostrare ofta visa i afseende på de sneda barnen, i det att de merändels uppskjuta med att anmäla dem till ortopedisk vård ända till dess ofärdigheten i ryggen hunnit blifva så stor, att de inre organerna äfven blifvit lidande. Frågar man dem, hvarföre de ej förut anmält det sneda barnet till behandling, svaras ofta: »vi trodde att snedheten skulle växa bort». — Hvarifrån få de denna tanke, att en snedhet kan växa bort af sig sjelf? Sannolikt deraf, att de hört talas om en eller annan person, som i de unga åren,

till följd af muskelslapphet haft en lutande, hopsjunkens ställning, hvilken dock icke framställde någon verklig skolios med åtföljande vridning af ryggraden, missbildning af refben, kotor och broskskifvor. Jag, för min del, vet mig aldrig hafva sett någon verklig S-formig skolios växa bort af sig sjelf, och måste anse en sådan sak omöjlig. De enkla böjningar af ryggraden, som jag tagit upp under rubriken 2), kunna ibland härifrån göra ett undantag, i de fall, der deras uppkomst blott varit beroende på svaghet i det ena benet och en vana hos patienten att oftast stödja sig på det starkare benet. En sådan vana har till följd höftens uppskjutning på den ena sidan, hvilket *måste* framkalla snedhet af ryggen. Återgår patienten ifrån denna vana, så kan ock stundom i lyckliga fall snedheten återgå utan någon konstens åtgärd; annars icke.

Den utrikes resa som jag sistlidne sommar företog, i afsigt att ytterligare inhämta kännedom om ortopediens nuvarande ståndpunkt utomlands, förnämligast i London, har lemnat mig tillfälle att här meddela några upplysningar i ämnet, som icke torde sakna intresse, i fråga om den ortopediska läkarekonsten.

Det K. Ortopediska Institutet i London (Royal orthopædic hospital, Oxford-Street 345) är en stiftelse, som i flera afseenden förtjenar att besökas. På intet annat ställe finner man ett så stort antal af ortopediska patienter — följaktligen äfven af intressanta kasus; och såväl den kirurgiska, som mekaniska behandlingen utföres der med mästerskap. Institutet, stiftadt år 1838, har mer och mer utvecklats sig, så att der nu, enligt sednast tryckta berättelse, till behandling emottogos, från Februari 1857 till Februari 1858, patienter 4,580. Summan af alla patienter, som der blifvit behandlade, sedan institutet öppnades, uppgår med sistnämde summa till 22,307 patienter. Fyra läkare äro vid stiftelsen anställda (2:ne Surgeons och 2:ne Assistant-Surgeons). Sedan Mars månad 1856 besitter institutet sin egen lokal vid en af Londons förnämsta gator (Oxford Street), inköpt för de summor som influtit genom understöd från det allmänna. Institutets tillgångar under år 1857 utvisade en summa af £

12,124: 1. 4. (omkring 218,000 r:dr r:mt). Det besökes talrikt af praktiserande och studerande läkare från alla delar af landet, och föredrag hållas öfver de ortopediska sjukdomarna. Englands Drottning och hennes Gemål äro stiftelsens beskyddare; dess »*President*» är Jarlen af Shaftesbury, och »*vice-presidents*» äro ett stort antal af landets utmärktaste män, hvaribland Erkebiskoparna af Canterbury och York, Hertigen af Norfolk, Markisen af Westminster, samt en mängd Jarlar och Lordar.

Jag borde kanhända icke här tillåtit mig denna i specialiter ingående vidlyftighet vid berättelsen om ett främmande ortopediskt institut, så framt icke hemma hos oss ett emot ortopedien ovänligt parti hade sökt leda allmänheten på den tron, att nämde läkarekonst och dertill hörande vårdanstalter äro i sjunkande utomlands. Till följe af hvad jag med mina egna ögon sett, måste jag anse den ortopediska läkarekonsten i den första af Europas hufvudstäder långt ifrån att vara i sjunkande, tvärtom vara i en alltmera tilltagande utveckling, och hafva att glädja sig åt samhällets synnerliga förtroende. Att för den ortopediska inrättningens räkning en dyr lokal kunnat på sednaste åren inköpas vid en af Londons förnämsta gator, och att patienternas antal alltmera stigit, talar för öfrigt tillräckligt i afseende på frågan om den ortopediska läkarekonstens ståndpunkt i nämde stad. Genom den högsinta öppenhet, hvarmed man vid institutet gick mina önsknings till mötes (och för hvilket jag förnämligast har att tacka dess utmärkte och förtjenstfulle förste läkare Mr *Tamplin*) bereddes mig tillfälle, att, så ofta jag önskade, taga kännedom om behandlingsmetoderna och förskaffa mig ritningar öfver de ortopediska maskiner, som der begagnas. Jag hade ock tillfälle att se institutets rikhaltiga samling af gipsafgjutningar, samt med egna ögon öfvertyga mig om huru de ortopediska maskinerna applicerades och verkade.

Några af dessa ortopediska instrumenter, som syntes mig mera egendomliga för detta institut, må det tillåtas mig att i korthet omnämna.

a) Ett litet nätt och ganska ändamålsenligt fotbandage för missbildning af fötterna hos späda barn. Jag har sedan min hemkomst några gånger användt detsamma

(förfärdigadt på Hr A. Stilles verkstad efter den ritning jag från London hemförde) och funnit det väl motsvara min väntan.

b) Ett instrument att använda vid behandling af kontrakturer och ankyloser i höftleden. Utmärkande sig genom den kraft, hvarmed det verkar, eger detsamma äfven den synnerliga förtjensten att genom en god mekanism kunna apteras till olika former af höftledens missbildningar.

c) Ett instrument för torticollis: har egenskapen att kunna lämpas efter olika ställningar af hufvudet, och dock kraftigt verka på deformiteten.

d) Ett bekvämt och ganska ändamålsenligt bandage för kyphosis (att bäras efter fulländad läkning i ryggkotorna). Under denna vinter har jag i min ortopediska praktik pröfvat detsamma, och funnit det förena de goda egenskaperna, att på en och samma gång gifva ett godt stöd åt den svaga ryggraden och axlarna, samt vara lätt och bekvämt för patienten att bära.

Vid min återresa från England besökte jag Dr *Langgaards* ortopediska institut i Hamburg. Beläget straxt utom staden, har det den stora fördelen af allt det goda som landluften medför.

Londoner-institutet och det nu nämnda skilja sig mycket i metoderna; hvilket likväl icke hindrar, att behandlingarna på begge ställena utföras med mästerskap. Dr *Langgaards* ortopediska maskiner äro högt värderade, och ett betydligt arbete nedlägges på deras förfärdigande. De kunna tjena till mönster för ortopediska instrumentmakare, så mycket mera som sjelfva deras konstruktion vittnar om snillrikhet i uppfinningen. Några af dessa instrumenter hafva af mig blifvit förevisade i vårt läkare-sällskap, och en närmare beskrifning på dem har blifvit införd i månadsskriften *Hygiea* för Januari månad d. å. Utom de der beskrifna, förtjena hans maskiner för scoliosis och torticollis synnerligen att omnämnas, såsom konstruerade på ett fullkomligt egendomligt och ändamålsenligt sätt. Med så utmärkta mekaniska medel kunna vackra resultater vinnas; och att allmänheten erfarit detsamma, bevisas bäst derigenom, att Dr *Langgaards* institut ännu är af patienter lika mycket, om icke ännu mera, anlitat, som då jag

år 1854 för första gången och 1855 för andra gången besökte detsamma. De ortopediska sängarna voro nemligen så talrikt upptagna, att jag i alla sjuksalarna knäppt såg någon enda plats ledig.

Under min vistelse i Köpenhamn fick jag tillfälle att se de ortopediska maskiner, som Dr *Drachmann* derstädes använder vid behandlingen af skolios. Konstruktionen af dessa afser förnämligast att motverka och korrigera dels den vridning af ryggraden, som i de flesta fall åtföljer skolioserna, dels ryggens lutning snedt bakåt — ofta åtföljande de högre graderna af scoliosis. Maskinerna äro ganska ändamålsenligt konstruerade och synas mig förtjenta att intaga en utmärkt plats i den ortopediska instrumentsamlingen. Der hade jag äfven tillfälle att se den af prof. *Bonnet* i Lyon uppfunna mekaniska stolen: en sinnrik inrättning, för att verka på ryggradens vridning vid skolioserna. Äfven dessa instrumenter har jag nu förskaffat till härvarande institut.

Enligt direktionens vid institutet beslut hafva friplatserna (till antalet »minst 15») för hvarje qvartal blifvit upplätne åt de obemedlade patienter, som varit i behof af kostnadsfri behandling, så att vilkoret för statsanslaget till institutet derutinnan på det noggrannaste blifvit uppfyllt.

Till uppfyllande af öfriga vilkoren för nämde anslog har:

1) en biträdande läkare (med. kir. licentiat *J. V. Broberg*) vid institutet varit på min bekostnad anställd;

2) fritt tillträde till den allmänt medicinska och den ortopediska gymnastiken blifvit lemnadt för de läkare som önskat taga kännedom om densamma;

3) har jag »med råd samt bandagers applicerande varit behjelpig de patienter, som kommit i åtnjutande af bandager från institutets fattigfond».

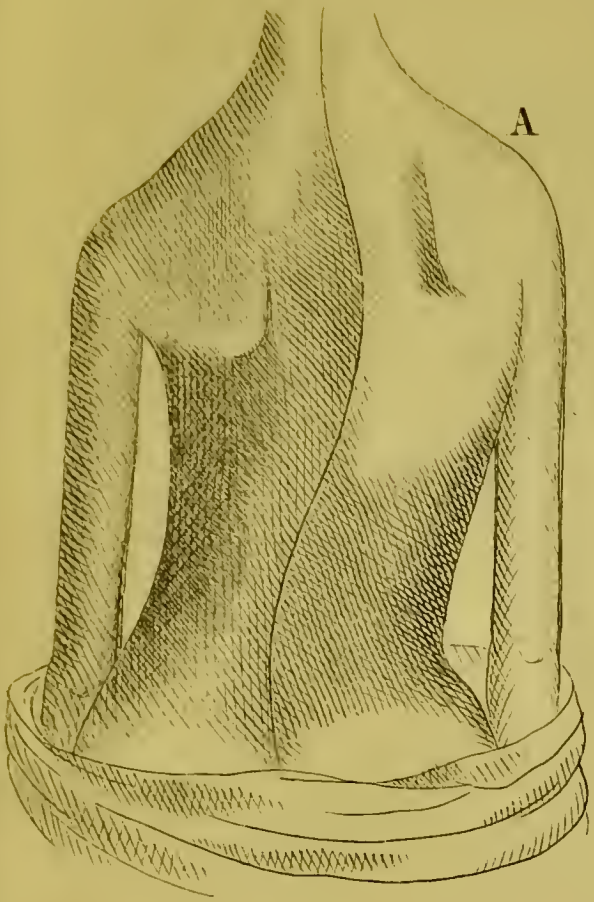

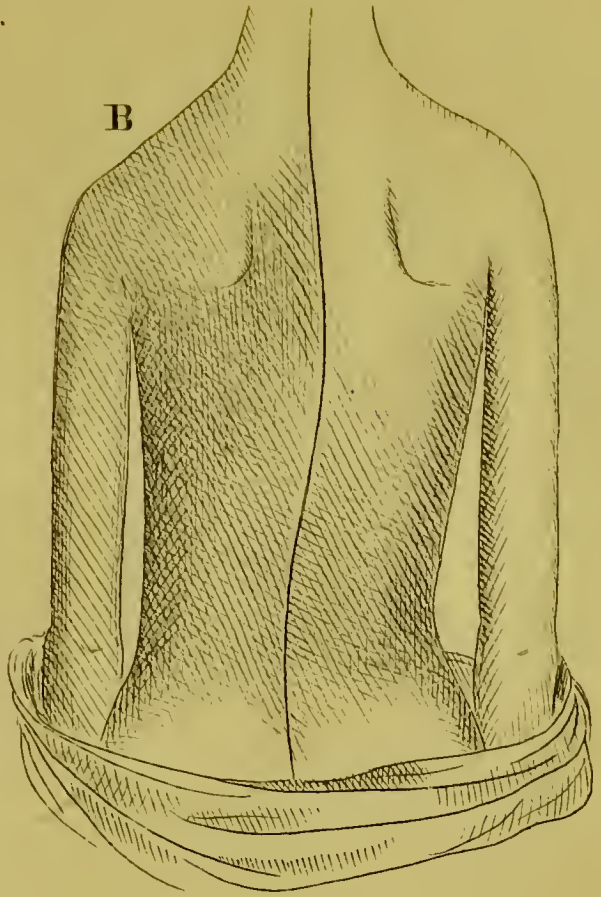

1.

A

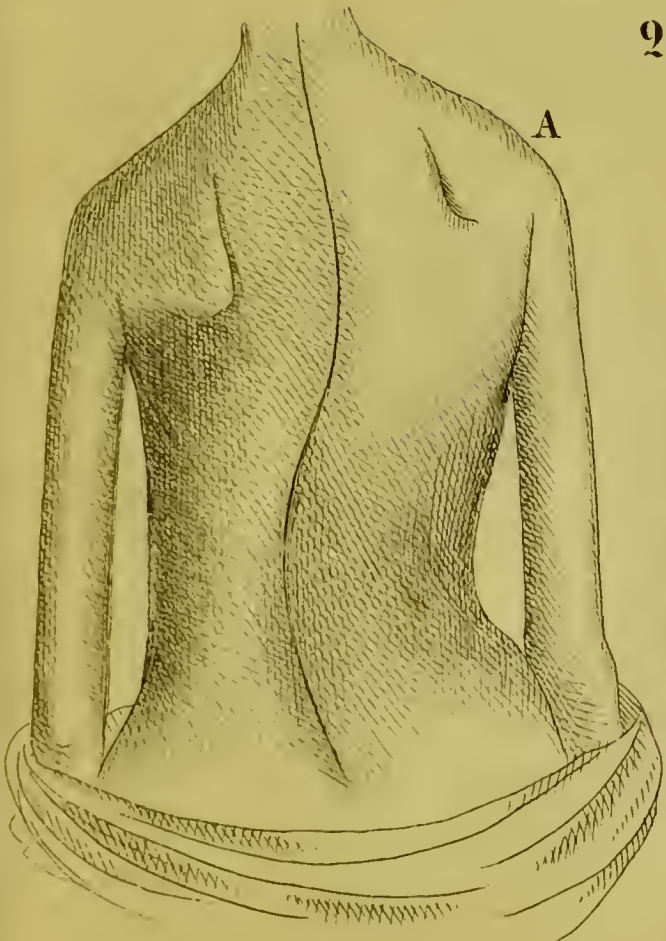

B

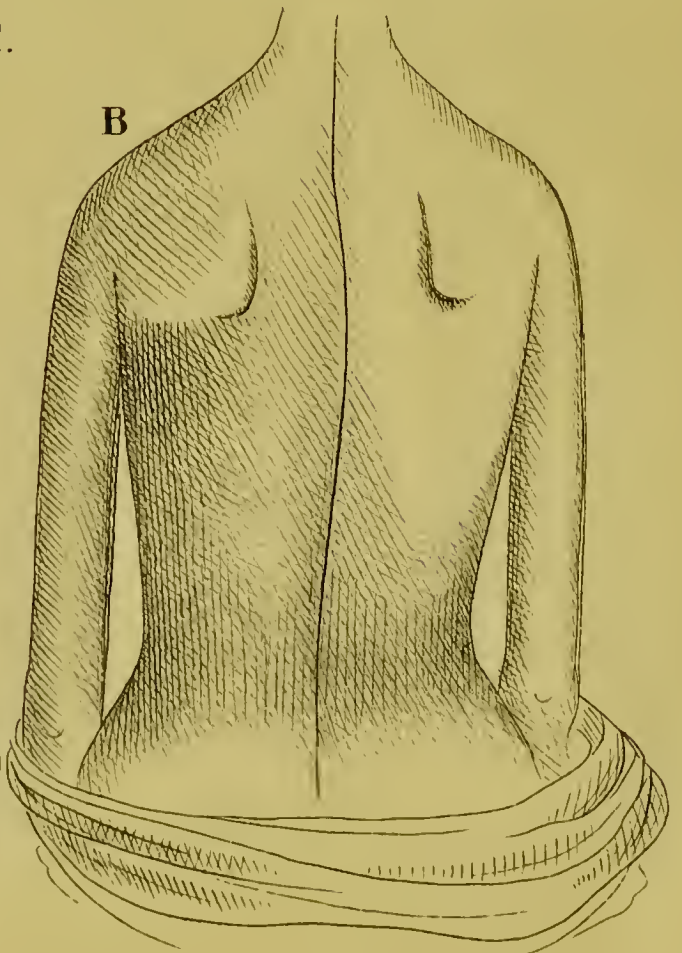

2.

A

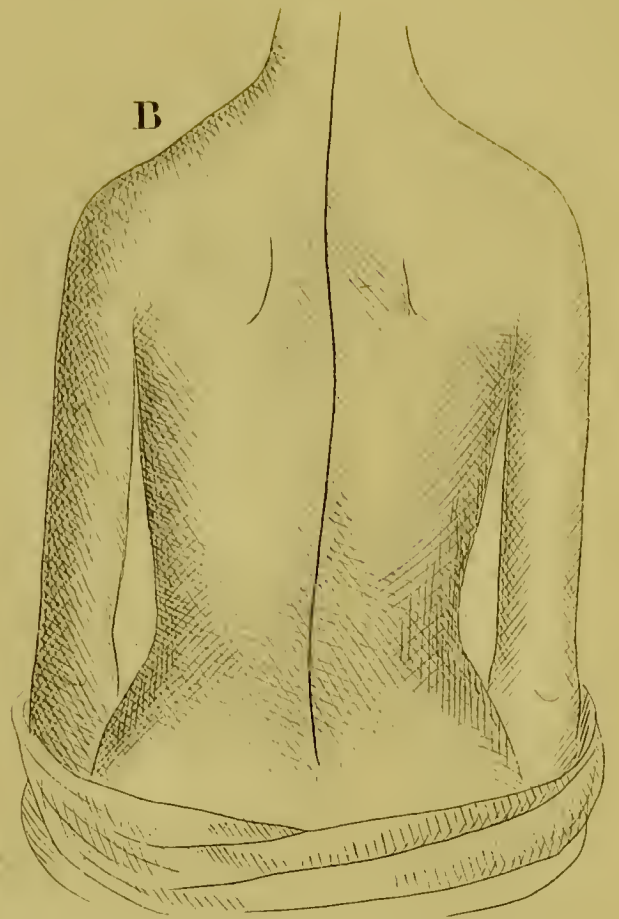
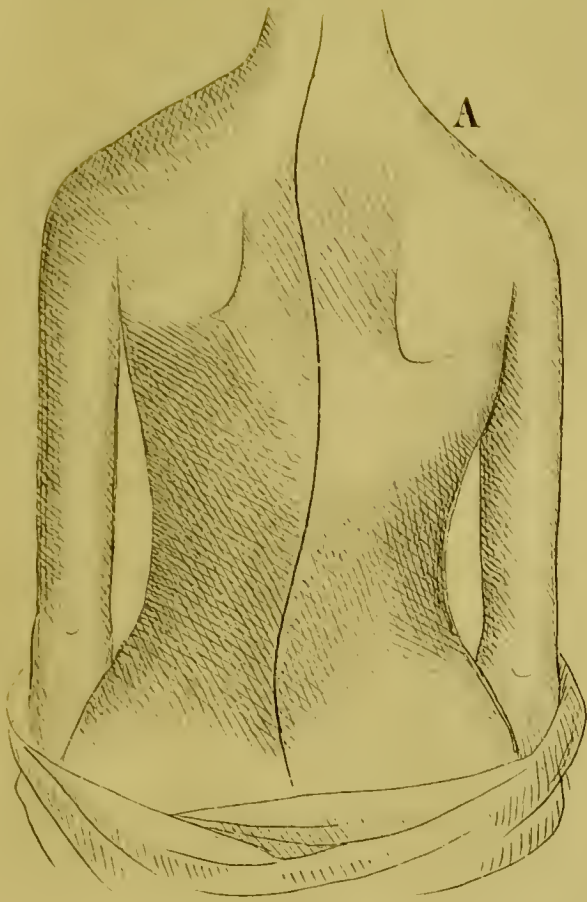

B

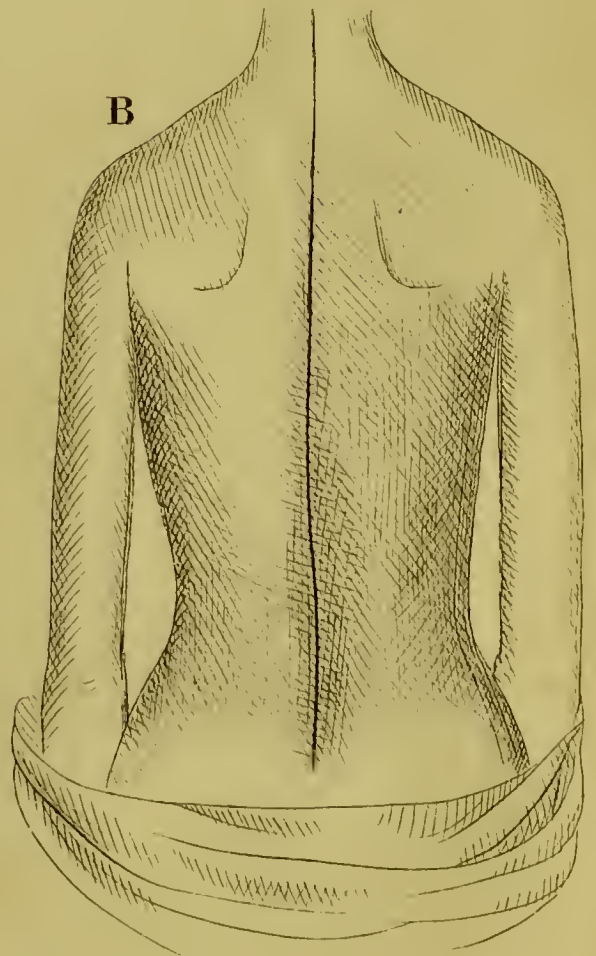
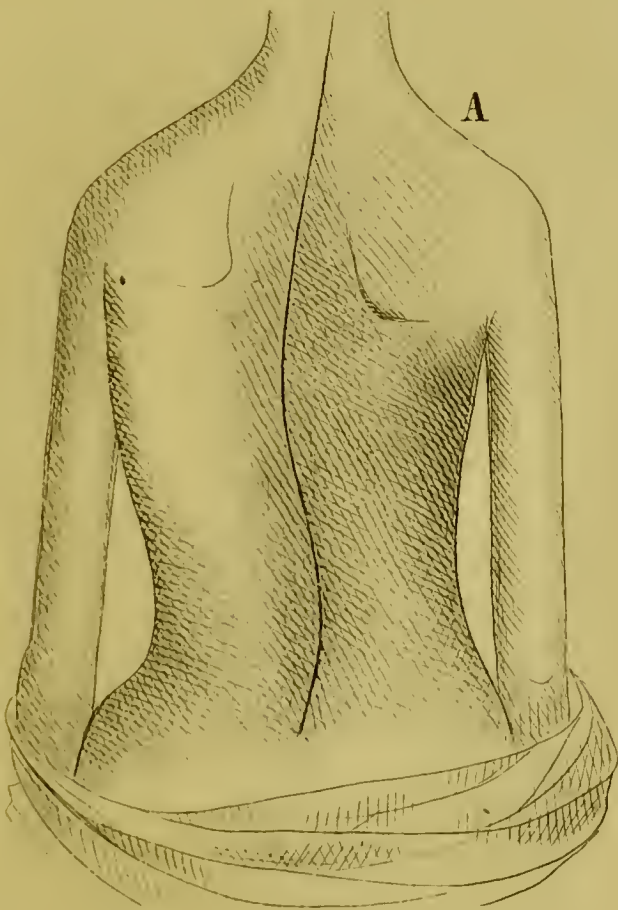

3.

4.

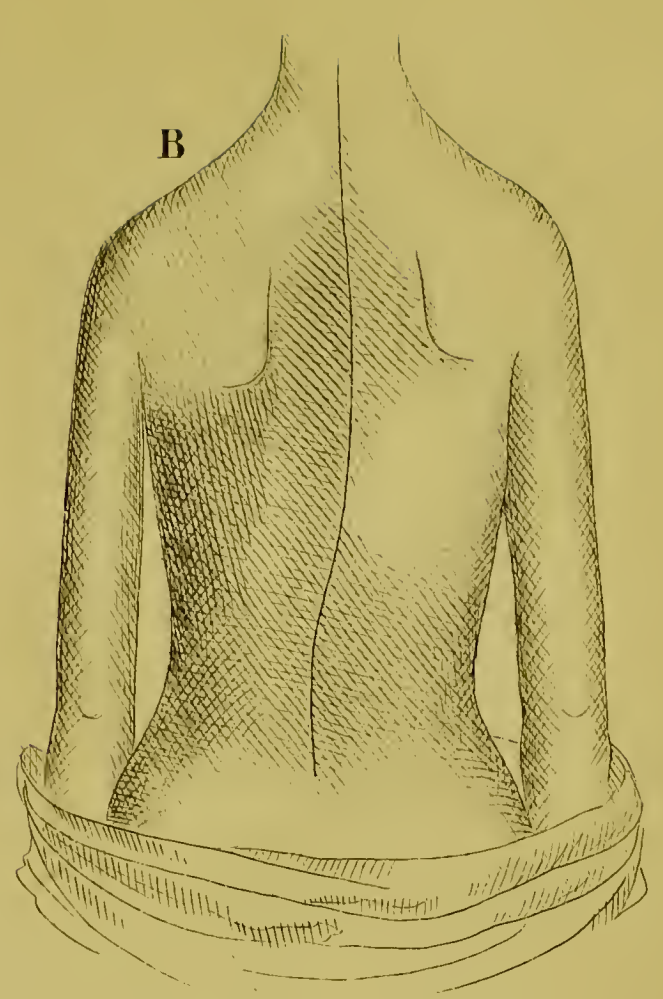
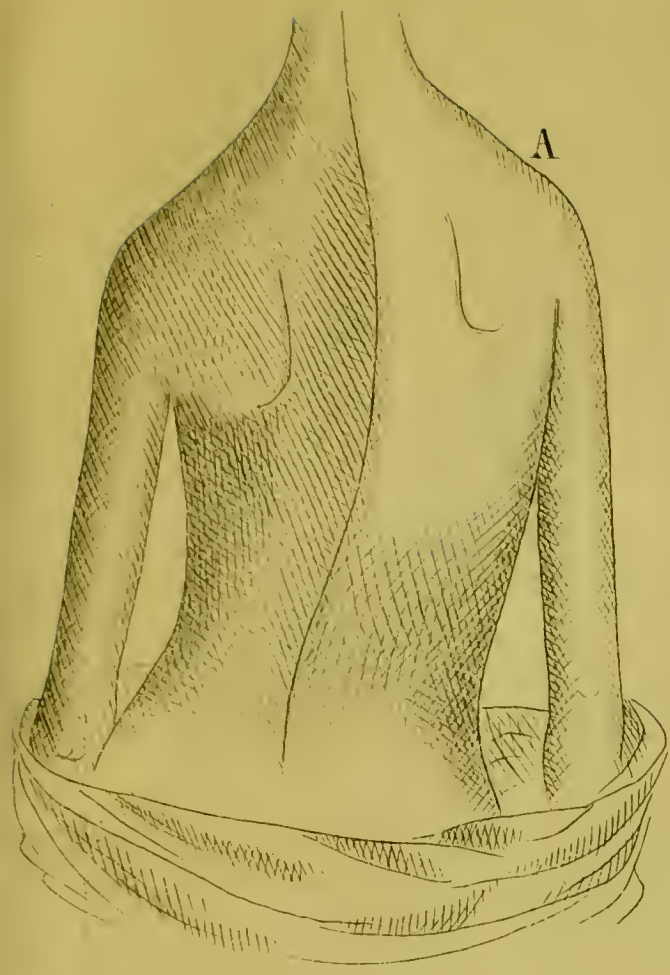

5.

A

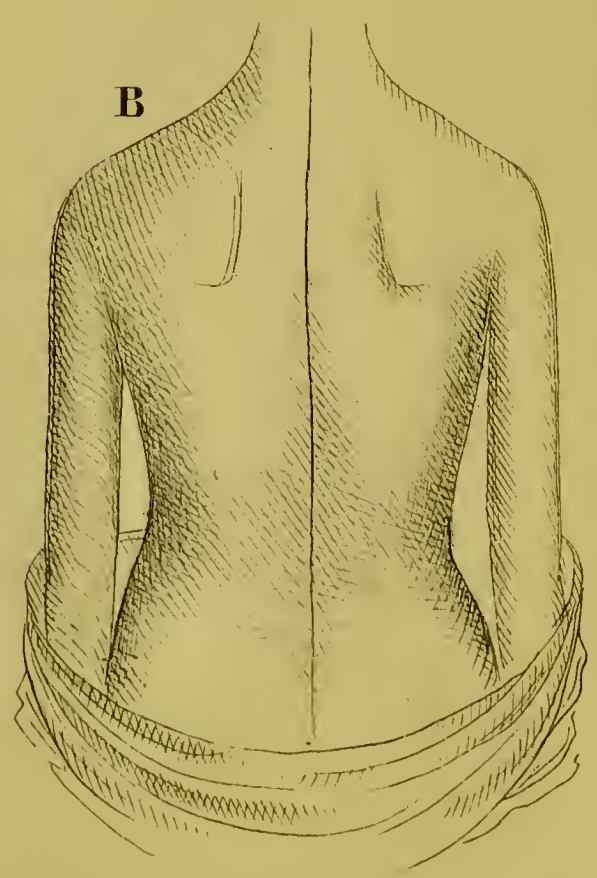
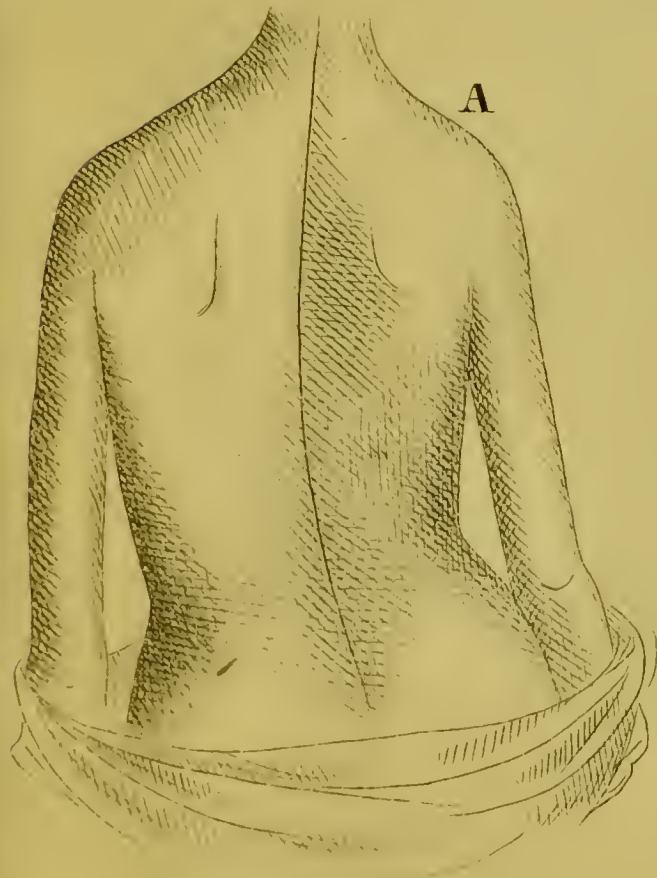
B

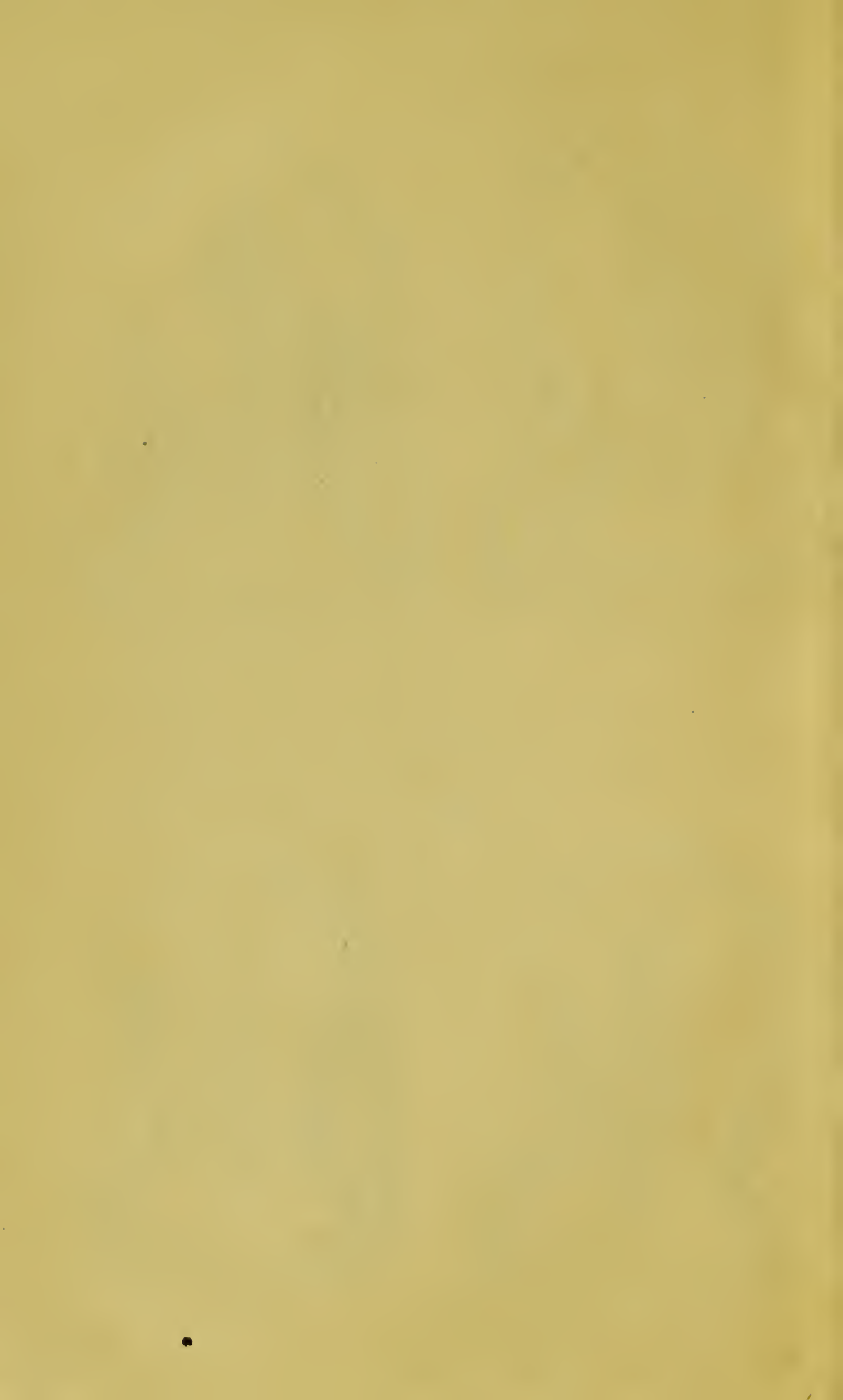

6.

A

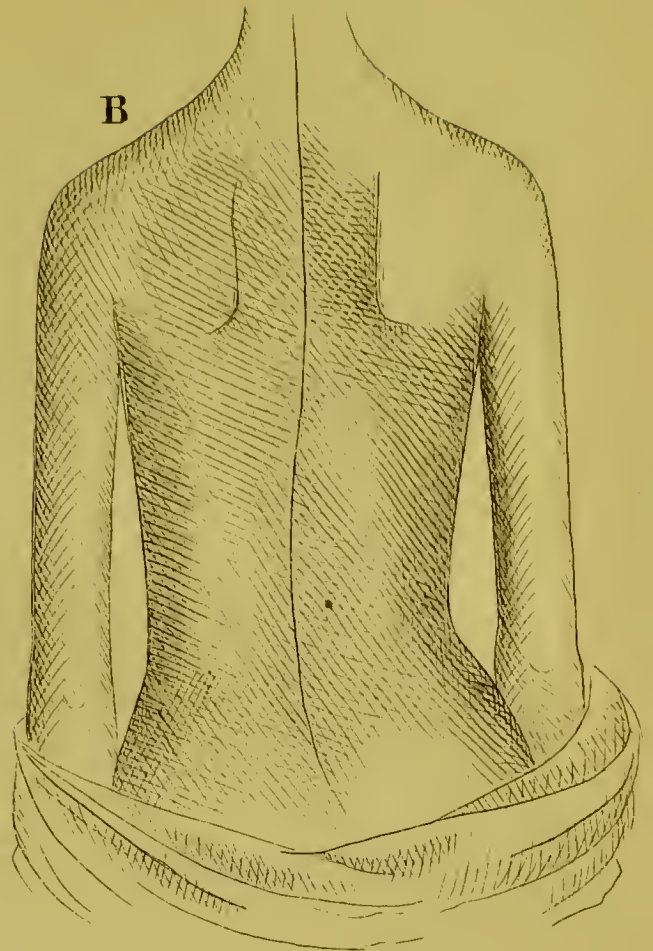
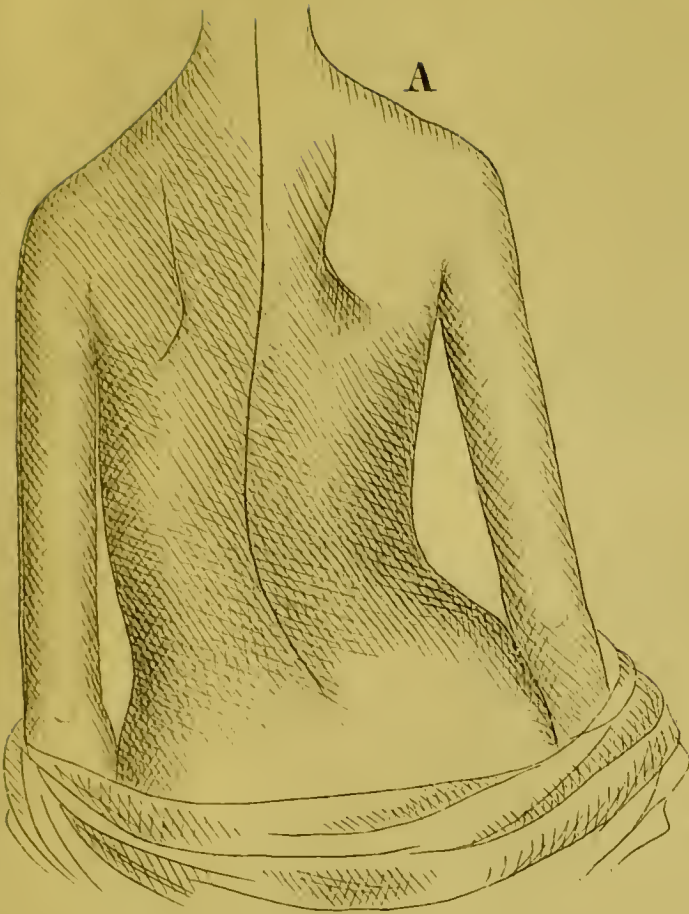
B

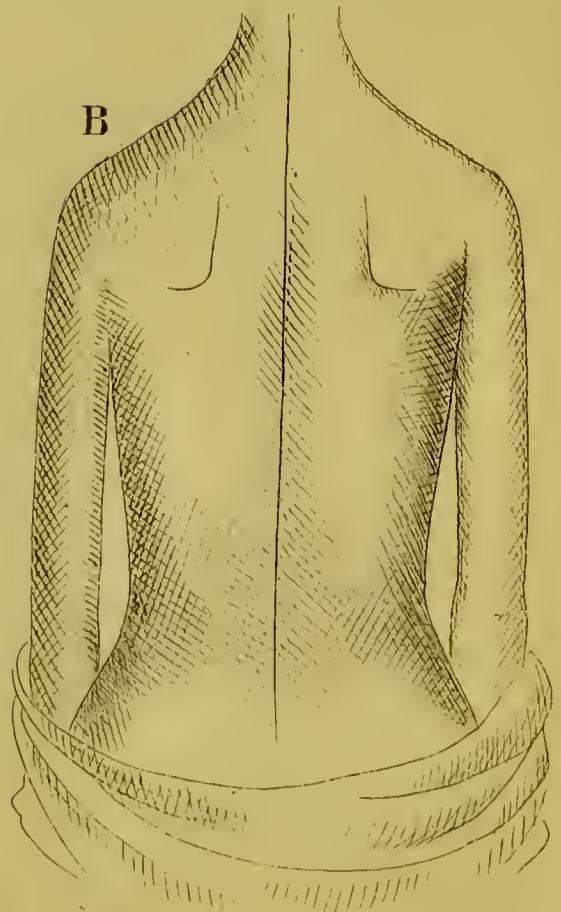
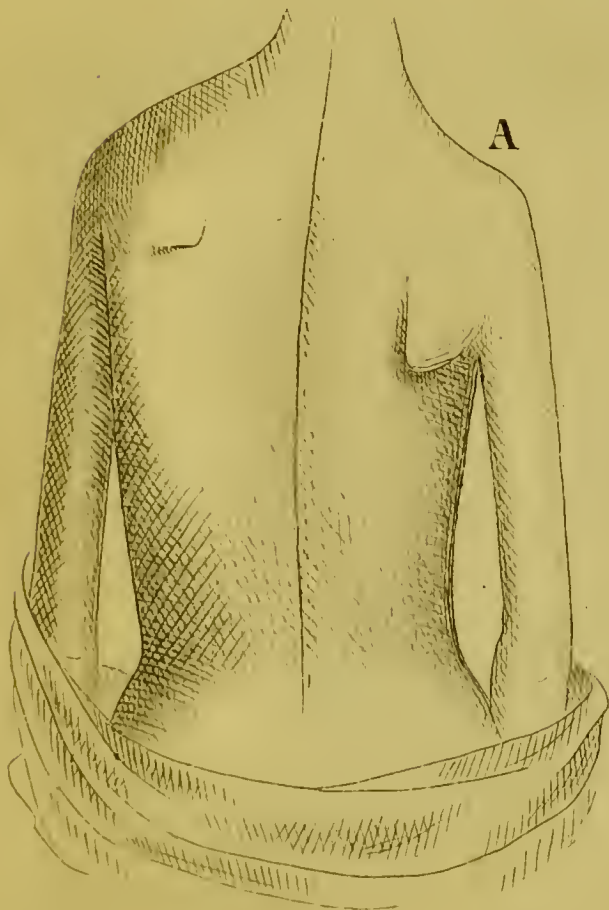

7.

8.

Årsberättelse från Gymnastiskt Ortopediska Institutet för år 1859;

af

Dr HERM. SÄTHERBERG.

(Aftryck ur *Hygiea*).

Institutet har under loppet af år 1859 uppfyllt sina åligganden på följande sätt:

För kroniska sjukdomar eller för kroppsliga missbildningar hafva behandlats dels sedan förra året qvarvarande, dels under året inskrifne patienter:

af mankön	146.
» qvinkön	<u>241.</u> 387.

Häraf hafva blifvit behandlade:

på statens bekostnad	af mankön	4.
	» qvinkön	<u>48.</u> 52.

Dessa patienter hafva lidit af följande sjukdomar eller åkommor:

Skoliosis

1. *Dubbel ryggradskrökning* (med en eller två kompenserande krökningar)

a) med öfre krökningens konvexitet till höger . . . . . qvinkön 44.

2. *Enkel ryggradskrökning* (upptagande större delen af ryggraden och åtföljd af 2:ne smärre kompenserande krökningar: en upptill och en nedtill),

b) med konvex. till *venster* . . qvinkön 2. 43.

Torticollis . . . . . qvinkön 4.

Knutrygg . . . . . qvinkön 2.

Missbildning af bröstkorgen . . . af	mankön	4.
	qvinkön	4.
Atrofi af venstra benet	qvinkön	4.
Lamhet af venstra benet	mankön	4.
Blodkongestion till hjernan	qvinkön	2.
Bleksot	qvinkön	7.
Lungsot i olika grader	qvinkön	4.
Organiskt hjertfel	qvinkön	3.
Spinal-lidande	qvinkön	2.
Chorea	qvinkön	2.
Adherens af ena lungan	mankön	4.
Allmän svaghet (härtill räknas de som, utan att hafva företett nå- gon bestämd sjukdomsform, an- litat gymnastiken för större eller mindre grad af svaghet i muskel- och nerv-systemet)	mankön	4.
	qvinkön	40.

Summa patienter 52.

<i>På bekostnad af institutets fattigfond:</i> . .	mankön	5.
	qvinkön	44.
		16.

Dessa hafva lidit af följande:

Skoliosis

1. <i>Dubbel ryggradskrökning</i> med öfre krök- ningens konv. till höger . .	qvinkön	4.
2. <i>Enkel ryggradskrökning</i> med konvexite- ten till venster	qvinkön	4.
		5.
Puckelrygg (af Spondylarthrocace) .	mankön	2.
	qvinkön	3.
Lamhet i det ena benet	qvinkön	2.
Inåtböjning af knäna (genu valgum)	mankön	2.
Klumpfot		
Pes valgus	mankön	4.
Pes varo-equinus	qvinkön	4.
		Summa patienter 16.

De öfriga patienterna, dels betalande
på månad eller kvartal, dels gratister

mankön 137.
qvinkön 182. 319.

Dessa hafva lidit af följande:

Skoliosis

1. *Dubbel ryggradskrökning*

a) med öfre konvex. t. höger .	mankön	4.
	qvinkön	30.
b) » » » t. venster	qvinkön	8.

2. *Enkel ryggradskrökning*

a) med konvex. till höger . .	qvinkön	4.
b) » » » venster . .	mankön	4.
	qvinkön	48.
		<u>59.</u>

Kutrygg (af svaghet)	mankön	2.
	qvinkön	10.

Puckel (efter Spondylarthrocace) . .	mankön	2.
	qvinkön	2.

Svankrygg (Lordosis)	mankön	4.
	qvinkön	4.

Missbildning af bröstkorgen	mankön	5.
	qvinkön	3.

Uppstigen skuldra (af muskelkon- traktur)	qvinkön	4.
--	---------	----

Paralysi i högra handens musc. ex- tensor. digitor.	mankön	4.
--	--------	----

Dels paresis, dels paralysi i flera af högra öfver- och undre extremi- taternas muskler (sviter efter en apoplexi, förorsakad af amenorrhé)	qvinkön	4.
--	---------	----

Paresis och atrofi af högra under- extremiteten	mankön	4.
	qvinkön	1.

Paresis och atrofi af venstra d:o . .	qvinkön	2.
---------------------------------------	---------	----

Mindre grad af svaghet i venstra underextremiteten (efter en phleg- masia alba dol.)	qvinkön	4.
--	---------	----

Klumpfot: pes equinus	qvinkön	4.
pes valgus	qvinkön	2.

Blodkongestion till hufvudet	mankön	6.
	qvinkön	3.

Kronisk hufvudvärk af obekant orsak	qvinkön	4.
-------------------------------------	---------	----

Organiskt hjertfel	mankön	14.
	qvinkön	6.

Amenorrhéa	qvinkön	4.
----------------------	---------	----

Lungsot i olika grader	mankön	13.
	qvinkön	3.
Svagt bröst med anlag för lung-		
lidande	mankön	7.
	qvinkön	1.
Kronisk lungkatarrh	mankön	1.
Lung-emfysem	mankön	3.
Asthma nervosum	mankön	2.
	qvinkön	2.
Blodspottning	mankön	3.
Bleksot	mankön	6.
	qvinkön	23.
Anæmi	mankön	1.
Nervös hjertklappning i betydl. grad	mankön	1.
Spinal-lidande	mankön	8.
	qvinkön	15.
Hypokondri	mankön	2.
Svåra kräkningar under hafvande-		
skapet	qvinkön	1.
Oordning i matsmältnings-organer-		
nas funktioner	mankön	8.
	qvinkön	2.
Rheumatisk värk	mankön	4.
	qvinkön	2.
Skrofler	mankön	1.
	qvinkön	2.
Masksjukdom	qvinkön	1.
Pollutiones nocturnæ	mankön	5.
Frossa (långvarig och oregelmåsig)	mankön	4.
	qvinkön	1.
Konvalescens efter frossa	mankön	3.
	qvinkön	1.
» » nervfeber	mankön	1.
» » pleuritis	mankön	1.
	qvinkön	1.
» » lunginflammation	mankön	2.
Allmän svaghet	mankön	30.
	qvinkön	34.

319.

319.

Summa Summarum 387.

Af denna tabell visar sig, att ryggradens sidokrökning (scoliosis) har varit — i likhet med förhållandet under de föregående åren — den sjukdomsform, som talrikast förekommit till behandling; och har under detta år antalet af skoliotiska patienter uppgått till 77.

Dernäst i talrikhet hafva följande lidanden förekommit:

»Allmän svaghet»	72.	
Bleksot	~~29.~~	36
Lungsot eller anlag därför	~~27.~~	28
Spinallidande	25.	
Hjertfel	23.	
Blodkongestioner till hufvudet	12.	
Oordning i matsmältnings-funktionerna	10.	

Emedan vid institutet dessa sjukdomsformer städse hafva förekommit i ungefärligen samma proportion som den nu anförda, och då man tager i betraktande att flertalet af de behandlade patienterna hafva anlitat gymnastiken på direkt tillstyrkan af deras läkare, har man uti detta nummerförhållande ett slags mätare på vår läkarkårs uppfattning af gymnastikens förnämsta användbarhet såsom läkemedel.

De resultat, som med den gymnastiska kuren vunnits, hafva ock visat riktigheten af denna uppfattning.

Af de under året behandlade patienterna har ett betydligt antal tillhört landsortens befolkning.

Det förhållandet, att patienter från äfven ganska aflägsna landsorter årligen nödgas besöka hufvudstadens gymnastik-anstalter, för att komma i åtnjutande af en kurmetod, som i deras hembygd icke står dem till buds, gör det i hög grad önskligt, att tillfälle måtte framdeles kunna beredas för medikal-gymnastiks utöfvande äfven i våra landsorts-städer — åtminstone i de större; ty endast på sådant sätt blefve det först möjligt för mindre bemedlade och från hufvudstaden aflägsset boende patienter att komma i åtnjutande af den gymnastiska kuren, hvilken hittills i allmänhet varit att betrakta såsom ett helsomedel tillgängligt förnämligast för de bemedlade klasserna.

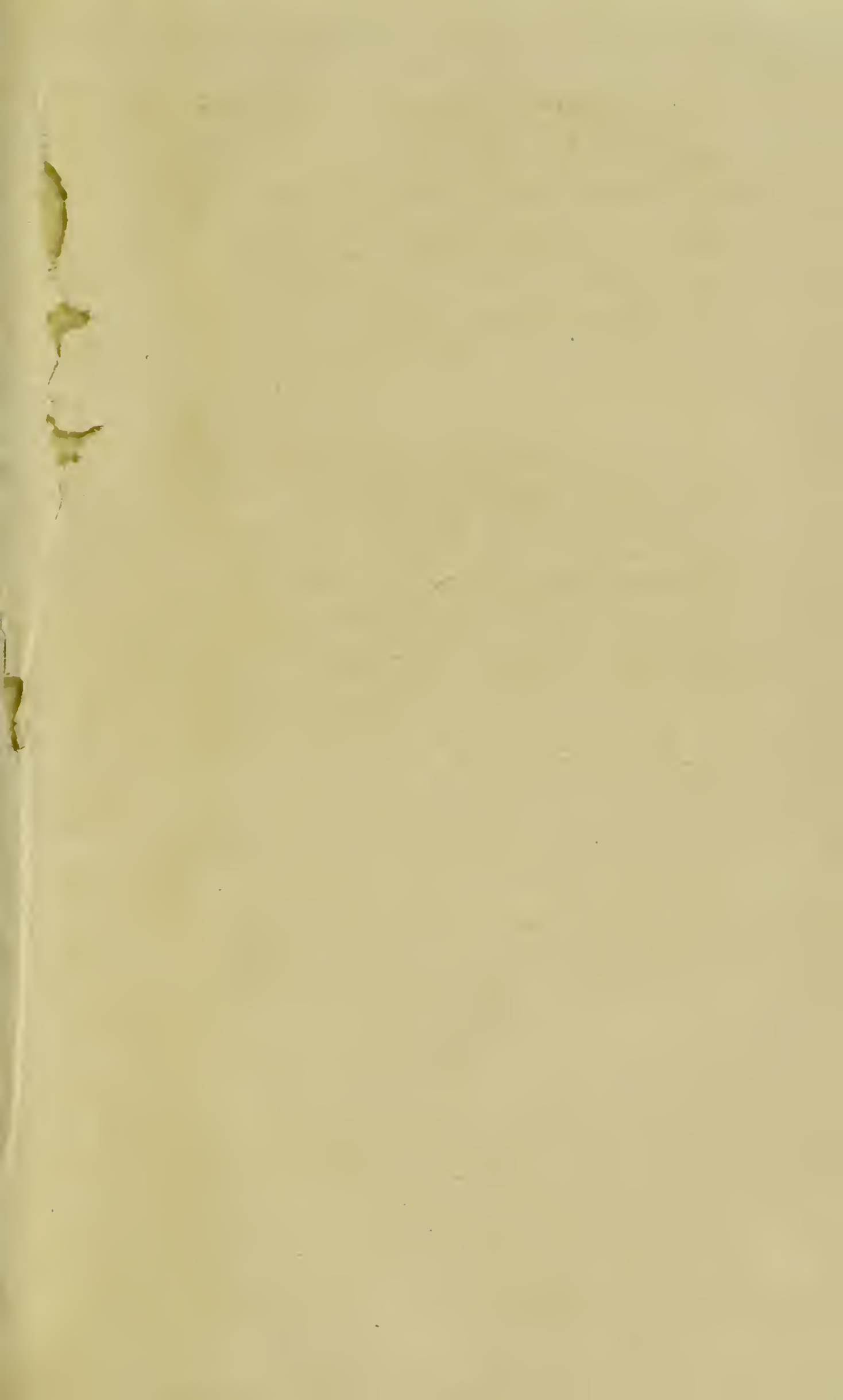
Ett sträfvande att i någon mån afhjelpa det nu anförda behovet se vi redan såväl uti det alltmera antagna bruket att under sommarmånaderna anställa »sjukgymnaster» vid åtskilliga af våra brunn- och badorter, såsom ock

deri att kringresande gymnaster understundom pläga besöka landsortens mera befolkade städer, för att gå tillhanda med gymnastisk behandling mot kroniska lidanden. Men i samma mån medikal-gymnastiken sålunda utbredes kring landet, i samma mån blifver det ock af vigt, att garantier mot dess missbruk måtte finnas, och att densamma underordnas en behöflig kontroll af landets läkare. För denna orsak, och emedan det äfven i andra afseenden icke kan vara godt, att en kurmetod af den vigt och omfattning, som medikal-gymnastiken innehar, fortfarande förblifver en terra incognita för männerna af det medicinska facket, blifver det med hvarje år alltmera önskvärdt, att vår unga läkare-kårs' studier måtte komma att omfatta äfven ifrågavarande gren af sjukvården.

Med afseende på detta behof af medikal-gymnastikens, samt äfven af den med gymnastiken så nära sammanhängande ortopediens, införlifvande med de medicinska studierna, har undertecknad äfven detta år åt hufvudstadens läkare icke allenast lemnat fritt tillträde till gymnastik-öfningarna vid institutet, utan ock, så mycket tillfälle medgifvit, egnat särskilda timmar till meddelandet af grunderna för den gymnastiska och ortopediska kurmetod, som vid detta institut är antagen.

s

m

1

2

3

s

t

n-

k-

